Leto LXXII, št. 32

Uredništvo . uprava: Ljubljana, Kopitarjeva 6. Telefon 4001—4004 Mesečna naročnina 18 lir, za inozemstvo 31.50 lir. — Ček. rač. Ljubljana 10.650 za naročnino in 10.394 za inserate. — Izključno zastopstvo za oglase iz Italije in inozemstva: UPI S. A. Milano.
Rokopisov ne vračamo.

SLOVENEC

Prelo - cena L 1

FEBRUAR - 1944
10
ČETRTEK

Abermals starke Sowjetangriffe abgewiesen

Brückenkopf Nikopol geräumt - 73 Feindpanzer in Abwehr und Gegenangriff abgeschossen - 31 Bomber bei Terrorangriff auf Frankfurt (Main) vernichtet

Aus dem Führerhauptquartier, 9. Februar. DNB. Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

Von vorbildlichen Kampfgeist erfüllt, wiesen unsere Truppen in schweren Abwehrkämpfen bei Nikopol, westlich Tscherkassy, östlich Shaschkoff, südlich der Beresina, südlich und westlich des Ilmensees, sowie im Raum von Luga starke bolschewistische Angriffe und Durchbruchsversuche unter Bereinigung oder Abriegelung örtlicher Einbrüche ab.

Der Brückenkopf von Nikopol wurde nach sorgfältiger Zerstörung aller militärischen und kriegswirtschaftlichen Anlagen befehlsgemäss geräumt.

Östlich Shaschkoff wurden in Abwehr und Gegenangriff 58 feindliche Panzer vernichtet, südlich der Beresina, wo die Bolschewisten mit Strafgefangenenformationen angriffen, 15 weitere Kampfwagen abgeschossen.

Im Raum von Witebsk beschränkten sich die Bolschewisten nach den schweren Verlusten der letzten Tage auf schwächere Einzelangriffe, die im zusammengefassten Feuer zerschlagen wurden.

Bei den schweren Abwehrkämpfen zwischen Pripjet und Beresina haben sich die unter Führung des Generals der Artillerie Weidling kämpfende 36. und 134. Infanteriedivision unter den Eichenlaubträgern Oberst Conrady und Generalleutnant Schlemmer hervorragend bewährt.

Im Landekopf von Nettuno wurden unsere Stellungen trotz hartnäckigen britischen Widerstandes um mehrere Kilometer vorgelegt und siebenhundert Gefangene eingebracht. Starke von Panzern und Schiffsartillerie unterstützte feindliche Gegenangriffe wurden abgewiesen. Die Kämpfe sind noch im Gange.

Unsere Luftwaffe setzte feindliche Batterien bei Aprilia durch Volltreffer ausser Gefecht, zerstörte mehrere Materiallager und vernichtete sechs feindliche Flugzeuge. Feindliche Ausladungen im Landekopf wurden wirksam durch Schlachtflugzeuge und schwere Batterien bekämpft.

An der Südfront lebten die Kämpfe im Abschnitt von Cassino-Terelle wieder auf. Zahlreiche feindliche Vorstösse blieben hier erfolglos.

Nordamerikanische Fliegerverbände führten in den Mittagsstunden des 8. Februar einen erneuten Terrorangriff gegen Orte in Westdeutschland, insbesondere wurden Wohngebiete der Stadt Frankfurt am Main schwer getroffen. Die Bevölkerung hatte Verluste. Luftverteidigungskräfte vernichteten trotz ungünstiger Abwehrbedingungen 31 feindliche Flugzeuge, in der Mehrzahl viermotorige Bomber.

In der vergangenen Nacht warfen einige feindliche Flugzeuge Bomben in West- und Nordwestdeutschland.

K položaju na bojiščih

Berlin, 9. febr. DNB. Vkljub temu, da sovražna propaganda dramatizira poročila o položaju na vzhodnem bojišču, smatra vojaški dopisnik DNB-ja pri presoji prvenstva posameznih evropskih bojišč za primerno, da se v sedanjem trenutku bavi prav z dogodki na zahodu in jugu Evrope. Hallensleben piše:

Položaj nikakor ni tak, kot ga skušajo prikazati poročila z nasprotnega tabora. Gotovo je, da se vrše na vzhodu premikanja, ki kot izgleda, obljubljajo Sovjetom nove večje pridobitve ozemlja. Toda tudi ta premikanja pomenijo vse kaj drugega, kot izpolnitev tega, kar si je boljševiško vodstvo stavilo za cilj svoje zimske ofenzive. Morda moramo dejstvo, da Nemci silijo svojega nasprotnika k vedno novi uporabi sil, s tem da mu pušcajo vabljive, a ne izpolnjive možnosti, smatrati kot ustvarjanje predpostavk za končni boj v zgodovini te vojne.

Bolj kot kdaj koli in zlasti pri opazovanju položaja na vzhodu dobi pozoren opazovalec vtis, da se ta vojna sicer naglo približuje svojemu višku, da pa vsebuje trenutni položaj še vse sestavine presenetljivega razvoja. Zaradi tega je popolnoma razumljivo, ako nemški vojaški krogi, ki v razvoju na vzhodu očividno ne vidijo ničesar presenetljivega ali kaj takega, kar bi vplivalo na nemško vodstvo, trenutno vedno bolj osredotočajo svoje zanimanje na razvoj vojne na zahodu in jugu Evrope. To nam pojasni dve stvari: Mir, s katerim ravno vojaški nemški krogi presojajo položaj na vzhodu in pa trenutno prvenstvo zahoda in juga pred vzhodom.

Iz vseh priprav, ki jih delajo Nemci že od srede preteklega leta, jasno spoznamo, da hočejo biti pripravljeni na vse možnosti in da se trenutno z ozirom na vse dogodke radi odpovedujejo nekaterim šansam, da bi bil končni uspeh tem bolj zagotovljen.

Sovražno izkrcanje pri Nettunu je s svojim dosedanjim potekom dobro merilo za možnosti, ki jih nudijo nemškim sovražnikom in Nemcem samim v bodoče pričakovani amfibijski nastopi. Pri oceni nettunskega podjetja, čigar naloga je bila z enim udarcem raztajati zmrzle južnoitalijanske boje, odrezati Nemce na južnem bojišču od njihovih zvez z zaledjem ter jih uničiti in pri tem končno in z lahkoto zasesti Rim, so nemški vojaški krogi izredno rezervirani. To pa nas ne ovira pri ugotovitvi, da se ta od Nemcev izolirana nettunska fronta nahaja v zelo zanimivem položaju. Angležem in Amerikancem v 16 dneh, kolikor časa že razpolagajo s tem mostiščem, ni uspelo uresničiti njihovih strateških uspehov. Kesselringu so koristila izkustva, ki si jih je pridobil pri Salernu. Tu je težkemu ladijskemu topništvu svojih sovražnikov prvič postavil nasproti daljnostrelno topništvo, to pa s tako hitrostjo, da lahko sklepamo, da so na nemški strani postali gibčnejši tudi kar se topništva tiče. Lahko bi skoraj domnevali, da razpolagajo Nemci s tako imenovanim »zračnim topniškim parkom«, ki jim omogoča spraviti celo najtežje in najbolj komplicirane daljnostrelne topove v najkrajšem času preko velikih razdalij. Pri tem sovražno ladijsko topništvo skoraj nima možnosti, da bi zagrabilo nemške baterije, ki so skupno z ostalim težkim orožjem spretno nameščene v gorah pred mostiščem.

Zelo pomemben je v tej zvezi tudi še položaj na južnem bojišču in predvsem na cassinskem področju. Poskuse Angležev in Amerikancev, zrušiti nemško bojišče s stalnimi napadi in z uporabo strnjenega topništva ali ga pa v zvezi s pri Nettunu izkreanimi četami skrajšati, moramo smatrati kot izjalovljene. Izgube, ki so jih Angloamerikanci utrpeli pri svojih brezuspešnih poskusih, so ogromne. Tako so velike, da so bili Angleži in Amerikanci trenutno prisiljeni izvršiti preureditev svojih čet.

Stalin je preslepil svoje zahodne zaveznike

Ženeva, 9. febr. Stališče previdnosti in čakanja je edino pravo stališče, ki ga lahko zavzamejo Britanci napram sovjetski spremembi ustave — svari angleškemu zunanjemu ministru blizu stoječi list »Yorkshire Post« v svojem uvodniku. Nikakega dvoma ni, da so spremembe ustave Sovjetske zveze zaveznike na zahodu zelo presenetile. Hull je s pravico razkril, da se Stalin o tem svoječasno v Teheranu ni razgovarjal z Rooseveltom, čeprav se je moral že takrat baviti z namero take ustavne spremembe. Nadalje je presenetljivo, da so nekateri angleški listi, med njimi celo »Times« tej spremembi Sovjetske zveze dali brez pridržkov svoj blagoslov, čeprav še nikakor ni mogoče pregledati posledic tega najnovejšega sovjetskega koraka.

»Yorkshire Post« se sprašuje, kako se vse to sklada z angloameriško-rusko zavezniško pogodbo? To so vprašanja, ki zahtevajo takojšnjega moskovskega odgovora. V Londonu upajo, da Moskva s tem odgovorom ne bo predolgo odlašala.

»Manchester Guardian« poudarja, da so bile posamezne sovjetske zvezne republike z eno potezo dvignjene na stalež britanskih dominijonov. Ker Sovjeti ljubijo ironijo, so morda zato izbrali za svoje presenečenje trenutek, v katerem govore nekateri britanski politiki o neudobnostih britanskega imperialnega sistema. — Tudi mnogi ostali angleški listi podčrtujejo, da posledice tega koraka še ni mogoče predvideti.

Stockholm, 8. febr. Po poročilu »Tassa« je bil po nalogu predsednika vrhovnega sveta sovjetske republike imenovan Ponomarenko za predsednika sveta ljudskih komisarjev sovjetske republike Bele Rusije. Kremlju se očividno mudi, da izvede ustavno reformo. Predno se bodo politični otročaji pri demokracijah sploh zavedli, za kaj gre, bo Stalin pošestnajstoril sovjetske glasove, kajti ukrajinski in beloruski republiki bodo sledile tudi ostale.

Zanimivo gloso k imenovanju Kornejčuka za novega ukrajinskega ljudskega komisarja je priobčil list »Porunca Vremii«. List piše v zvezi s poroko odličnega komunista Kornejčuka z v Moskvi posebno dobro zapisano komunistko Vando Vasiljevsko: »Zakonska idila rešuje poljski problem. Ljubka družina je pripravljena, da pripravi zaključno dejanje poljske tragedije v največje zadovoljstvo odličnjakov povsod in to posebno v Londonu. Parček, o katerem se ni doslej vedelo ničesar posebnega, dobiva končno pomen simbola. Govorimo že lahko naravnost o personalni Uniji«.

Helsinki, 9. febr. K washingtonskem poročilu o novih Hullovih ultimativnih zahtevah Finski, prinaša finski poročevalski urad potrdilo finskega zunanjega ministrstva, da je ameriški odpravnik poslov v Helsinkih dejansko izročil finskemu zunanjemu ministru tako izjavo zunajega ministra Združenih držav.

Močni sovjetski napadi znova zavrnjeni

Mostišče pri Nikopolju izpraznjeno - 73 sovražnih oklepnikov sestreljenih pri obrambi in v protinapadih 31 bombnikov uničenih pri terorističnem napadu na Frankfurt ob Meni

Führerjev glavni stan, 7. febr. DNB. Vrhov. poveljstvo oboroženih sil javlja:

Prežete z zglednim bojnim duhom so odbile naše čete v težkih obrambnih bojih pri Nikopolju, zapadno od Čerkasov, zahodno od Zaškova, južno od Berezine, južno in zahodno od Ilmenskega jezera ter na področju pri Lugi močne boljševiške napade ter probojne poizkuse in so očistile ali zajezile krajevne vdore.

Mostišče pri Nikopolju je bilo po skrbnem uničenju vseh vojaških in za vojno gospodarstvo važnih naprav na povelje izpraznjeno.

Vzhodno od Zaškova je bilo pri obrambi in v protinapadih uničenih 58 tankov, južno od Berezine, kjer so napadli boljševiki z oddelki kaznjencev, pa še nadaljnjih 15 bojnih voz.

Na področju pri Vitebsku so se boljševiki po težkih izgubah zadnjih dni omejili na posamezne slabotnejše napade, ki so bili razbiti v strnjenem ognju.

Pri težkih obrambnih bojih med Pripjetom in Berezino sta se posebno obnesli pod vodstvom topniškega generala Weidlinga boreči se 36. in 134. pehotna divizija pod poveljstvom odlikovanca s hrastovimi listi polkovnika Conradyja in generalnega poročnika Schlemmerja.

Na mostišču pri Nettunu so bile naše postojanke vkljub trdovratnemu britanskemu odporu za več kilometrov pomaknjene naprej ter je bilo privedenih 700 ujetnikov. Močni, z oklepniki in ladijskim topništvom podprti sovražni protinapadi so bili zavrnjeni. Boji se še vrše.

Naše letalstvo je z zadetki v polno izločilo iz boja sovražne baterije pri Aprilji, razrušilo več skladišč vojnega gradiva in uničilo 6 sovražnih letal. Sovražna izkrcavanja na mostišču so bojna letala in težke baterije uspešno obstreljevale.

Na južnem bojišču so znova oživeli boji na odseku pri Cassinu - Terelle. Številni sovražni sunki so ostali tu brez uspeha.

Severoameriške letalske jate so v opoldanskih urah 8. februarja izvedle nov strahovalni napad na kraje v zahodni Nemčiji, zlasti težko zadete so bile stanovanjske četrti v mestu Frankfurtu ob Meni. Prebivalstvo je imelo izgube. Sile protiletalske obrambe so vkljub neugodnim obrambnim pogojem uničile 31 sovražnih letal, večinoma štirimotornih bombnikov.

V pretekli noči je vrglo nekaj sovražnih letal bombe na zahodno in severozahodno Nemčijo.

Bojno delovanje na nettunskem mostišču

Berlin, 8. febr. DNB. Na mostišču Nettuna so se včeraj vdorni oddelki omejili na z oklepniki podprt krajevni sunek nekega ameriškega bataljona jugozahodno od Cisterne. Tega pa so nemške čete razbile. Amerikanci so izgubili tri težke oklepnike in več ujetnikov. Popoldne so dosegli nemški napadalni komandosi tik pri Apriliji nekaj krajevno pomembnih policijskih uspehov. Pri malenkostnih nemških izpadih so bile Angležem zadane dokajšnje izgube in je bilo skupno dovedenih 207 angleških ujetnikov. Težki in daljnostrelni nemški topovi so skupno z nemškim letalstvom napadali obalni suhozemski promet, pomole, skladišča in četna bivališča pri Nettunu in Anziju ter četne premike na Pontinski planici. Na morju sta bili ponovno zažgani dve veliki prevozni ladji, poleg tega pa so bombni zadetki močno poškodovali tri tovorne ladje in en rušilec.

Na južno italijanskem bojišču so se ob nemških višinskih postojankah severovzhodno od Castelforta izjalovili trije sunki angloameriških napadalnh čet. Na področju Cassino—Terelle izpolnjujejo ameriško-francoski oddelki svoje velike izgube z novimi ojačenji. Te so zgolj na žarišču severozahodno od Cassina prešle h krajevnemu sunku, ki je propadel v toči nemškega topovskega ognja in metalcev min, ter sta bila pri tem uničena dva ameriška oklepnika. Na visokih Apeninih so novi snežni meteži ovirali bojevanje. Dva nemška oddelka napadalnih in razdiralnih čet sta dovedla skupno 15 ujetnikov. Angleško zatrjevanje o zavzetju za nemškimi črtami ležečih krajev Pizzoferrato in Gamborale ne odgovarja resnici. Tu sploh ni bilo bojev.

Madrid, 9. febr. »Vse kaže, da so hoteli zavezniki z izkrcanjem pri Nettunu napraviti neke vrste generalko za večje boje,« piše v komentarju list »Informaciones«. »Generalka pa se je temeljito ponesrečila, zakaj po 16 dneh se izkrcanim četam ne le ni posrečilo prodreti do bližnjega Rima, temveč se danes nahajajo vkljub malim nemškim enotam v vse prej kot ugodnem položaju. Ako se morajo zavezniki pri izkrcanju na obali, ki ni utrjena in je le slabo branjena, umakniti pred nemškimi četami, kako bodo potem izvršili uspešno izkrcanje ob atlantski obali ali na francoski sredozemski obali?«

»Pueblo«, ki tudi komentira boje pri Nettunu, je napisal: »Danes je jasno, da zavezniški izkrcevalni nastopi ne predstavljajo za nemško vrhovno poveljstvo nikakega presenečenja. Izkazalo se je, da je taktika maršala Kesselringa pravilna ter se bo severoameriški tisk sedaj nerad spominjal na svoja propagandna poročila pod naslovom »Največja Kesselringova napaka«.

Nemška marka je trdna

Berlin, 9. februarja. Na glavnem letnem zborovanju nemške narodne banke je imel minister za narodno gospodarstvo in predsednik nemške narodne banke Walter Funk v sredo govor, v katerem je dejal:

»Nemška gospodarska politika ima v vojni le eno nalogo in en cilj: dvig vojne izdelave do skrajnih možnosti. Tudi denarna in valutna politika se morata podrediti tej nalogi. To se je zgodilo z dobrim uspehom. Vrednost marke je ostala trdna ter je bila obvarovana pred vsemi pretresljaji.

Za obdržanje urejenih valutnih razmer leta 1943 niso bili potrebni bistveni novi ukrepi. Oba glavna vira — davki in posojila — sta zadostovala, da je neposredna kreditna moč narodne banke ostala slej ko prej v pravilnih mejah. Ako niso bili potrebni novi valutnopolitični ukrepi, potem to pomeni, da je naše nadzorstvo nad cenami in mezdami ter naš gospodarski sistem bil skupno z vodstvom denarnih in kreditnih potreb sposoben, da tudi leta 1943 uravnovesi napetost med denarno in blagovno stranjo v korist ohranitve stabilnosti naše valute. Da so se te napetosti 1943 povečale, to ne more nikogar čuditi. Normalni civilni uporabi je bilo na razpolago še manj blaga — da ne govorimo o predmetih za naložbo, dočim je samo denarni obtok narastel za okrog 4.2 milijardi mark. Zaradi tega je tem več vreden uspeh, ki se kaže v skoraj nespremenjenih cenah na debelo in v stabilnih stroških preživljanja. Nemški človek smatra to danes kot nekaj samo ob sebi umevnega. To obnašanje nam kaže neomajano zaupanje prebivalstva v državno vodstvo in v zmago nemškega orožja.

Valutni problem igra v živahnih debatah v Angliji in Ameriki že kako leto najvažnejšo vlogo. Dejstvo, da tako poudarjajo valutno vprašanje, ima dva vzroka. Naši sovražnik imajo vsled tega take skrbi, ker jim pripravljajo socialni problemi, zlasti vprašanje cen in mezd, vedno večje težave. Denarna in valutna vprašnja pa so s to ureditvijo življenja in gospodarstva neločljivo vezana. Po drugi strani pa hočeta obe državi spraviti na temelju valute na dan svoje svetovnopolitične zahteve po meči. Razumljivo je, da se sedaj tudi boljševiki vključujejo v to igro sil, ki so jo jasno spregledali. Toda dočim se naši nasprotniki pričakajo o ureditvi sveta, ki obstoja le v njihovi domišljiji, je postal novi red evropskega in velikovzhodnoazijskega gospodarskega področja pod vodstvom Nemčije in Japonske že pomembna realnost.

Klirinški dolgovi Nemčije njenim trgovinskim partnerjem so se v preteklem letu povečali. Toda z upravičenim ponosom lahko opozorimo na to, da smo svoj izvoz obdržali v skoraj predvojni meri. Zadnji vzrok za klirinške zadolžitve leži v silovitih naporih in delih Nemčije za obstoj svojega naroda in za nadaljnji obstoj vseh evropskih narodov, ki bi bili v primeru boljševiške zmage tudi potegenjeni v boljševiško zmedo. Inozemski upnik Nemčije naj bi pomislil, da so njegove na marke glaseče terjatve vrednostno trdne in da ne bo nanje vplivalo znižanje kupne moči lastne valute, da je ogromno narasla proizvodna moč Nemčije najsigurnejši porok za blagovno pokritje zahtev po koncu vojne in da končno s pomočjo, ki jo trenutno daje Nemčiji, brani tudi svoj lastni obstoj pred usodo, ki bi doletela vse evropsko življenje v primeru sovjetske zmage. Danes dvomiti v sigurnost svojih terjatev napram Nemčiji, bi pomenilo opustiti vero v lastno bodočnost.«

Rim. V Piemontskih alpah je italijanska policija iztaknila 6 pobeglih angleških vojnih ujetnikov, ki so se tukaj skrivali od dneva Badoglievega izdajstva. Šest mesecev so bili strah prebivalstva. Pet jih je bilo obsojenih na smrt.

Ženeva, 9. febr. Boljševiški tisk še nadalje ščuva proti Vatikanu.

Bern. Londonski boljševiški list »Daily Worker« zahteva prelom angleško-španskih odnošajev.

Ženeva, 8. februarja. »Washington Star« priobčuje karikaturo, na kateri predstavlja Hull Rooseveltu poslanike 16 novih sovjetskih republik. Vsi poslaniki imajo Stalinov obraz.

Vichy, 9. febr. Število mrtvih pri zadnjem angloameriškem zračnem napadu na Toulon je znašalo po najnovejših ugotovitvah 34 oseb.

Dve ameriški podmornici pogrešani

Ženeva, 9. febr. Mornariško ministrstvo objavlja, da se dve ameriški podmornici »Cisco« in »S 44« doslej nista vrnili s patrulne vožnje in da ju je treba smatrati za izgubljeni.

Sovjetski pohlep nima meja

Stockholm, 8. febr. Po poročilu newyorškega dopisnika lista »Svenska Dagbladet« menijo v Zedinjenih državah, da si misli Sovjetska Rusija zgraditi ogromno vplivno področje od Vzhodnega morja do Tihega oceana in od Severnega ledenega morja do Egejskega morja. Nekateri politični opazovalci pa gredo v Ameriki še dalje in govorijo o možnosti, da se bo raje pričelo sovjetsko vplivno področje na severu ne na Vzhodnem morju, temveč na Atlantiku.

Po tej švedski vesti so se v Zedinjenih ameriških državah očividno že popolnoma sprijaznili z boljševiškim pohlepom. Kakor daleč že bi Stalin rad razširil sovjetsko vplivno področje, mu ne bodo niti v Londonu niti v Washingtonu stavljali na pot težkoč. Ali se morebiti v Švedski zavedajo, kai bi uresničitev teh boljševiških ekspanzijskih želja pomenila za Skandinavijo? Ali pa je vest »Svenske Dagbladet« že znamenje, da se v Švedski pričenja daniti?

Samo da in amen

Ženeva, 8. febr. Da in amen je edino, kar bo preostajalo po sovjetski zmagi Amerikancem in Angležem pri odgovoru na boljševiške zahteve in osvojitve, piše list »Tat«. Nikogar ne iznenadi, če skuša Moskva rešiti finsko vprašanje na svoj način, kajti odlaganje ni navada Kremlja in vprašanja, ki se jih lahko reši že med vojno z Nemčijo, ne bodo tudi po končani vojni več mogli Amerikanci izpodbijati. Potlej ne bo več novih stvari, h katerim bi utegnili reši svoj da ali ne, temveč jim bo preostajalo samo še da in amen.

Trebljenje tolp v zahodni Hrvatski

Berlin, 8. febr. DNB. Trebljenje komunističnih tolp na zahodnohrvatskem prostoru z neprestanimi napadalnimi in zasledovalnimi boji dobro napreduje. Samo pri treh različnih nastopih so imeli komunisti 246 mrtvih in še večje število ranjencev.

Te dni so zadale nemške čete močan udarec dobro izgrajenemu in utrjenemu oporišču tolp, čigar vsa posadka je bila uničena. Komunisti so imeli pri tem 156 mrtvih, dovedeni pa so bili številni ujetniki. Obsežna skladišča orožja in zalog so bila uničena. Na nekem mestu je bilo zaplenjenih 500 min, 18.000 granat in velika količina pehotne municije. Večjidel je bilo to orožje italijanske vojske, ki so ga Badoglievi izdajalci izročili tolpam.

Washington je v zadregi

Ženeva, 9. februarja. Nepričakovani Stalinov trik, dovoliti 16 sovjetskim republikam lastna zastopstva v inozemstvu, je v Washingtonu izzval veliko zadrego. Na tiskovni konferenci v petek se je Roosevelt po vesti »Daily Telegrapha« iz Washingtona, izognil pozivu, naj poda svoj komentar ter je dejal, da ne ve nič natančnega o tem razvoju.

Badoglieve težave

Bern, 8. febr. »Baseler Nachrichten« sporočamo o velikih težkočah Badoglieve vlade. V Neaplju je baje prišlo do incidenta, ki je izzval močan odpor proti Badoglievi vladi. Večje število italijanskih prostovoljcev, ki so bili organizirani pod poveljstvom generala Pavona, se je branilo priseči kralju. Badoglio je nato razpustil prostovoljske bataljone. Ta sklep je imel za posledico odločen protest na barijskem demokratskem kongresu ustanovljene protifašistične »Giunta Permanente«.

Zločinska tolpa iztaknjena

Turin, 8. febr. Že nekaj časa je kraje v okolici Turina strahovala neka tolpa, ki je ponoči vdirala v kmetije, ropala prebivalstvo in že pri najmanjšem poskusu odpora takoj streljala. Pri nekem na veliko izvedenem čistilnem nastopu republikanske narodne garde pa je uspelo iztakniti to tolpo.

Posebno sodišče za obrambo države je obsodilo 6 kolovodij te tolpe na smrt, ostale bandite pa na 30 let ječe. Smrtne obsodbe so bile takoj izvršene.

Komunistična agentka aretirana v Turčiji

Ankara, 9. febr. V Carigradu je bila aretirana na povelje vojaških oblasti turška publicistka Suat Derviš, znana vsled svojih komunističnih nazorov, vsled tega, ker je izdala brošuro z naslovom: »Čemu ljubim Sovjetsko zvezo«. Brošura je bila zaplenjena.

Stockholm. »Detroit Courir Express« predlaga nov načrt za predsedniške volitve. Le-ta predvideva, naj tako republikanci kot demokrati postavijo Roosevelta za predsedniškega kandidata in kakega republikanca za podpredsedniškega kandidata.

Madrid, 9. febr. Španski Cortez je določil za 14. februar sejo cortezove komisije za narodno obrambo. Komisija za finance bo zborovala prihodnji petek, poljedelska pa 16. februarja.

Kako je Brdo doživljalo komunistični teror

Brdo, 9. februarja.

Pri nas se je začela organizacija komunistične OF v zgodnji jeseni leta 1941. Veliko aktivnost je pokazalo pri tem kakih deset mladih fantov. Od teh je padel v prvih borbah v loških hribih Zadnikar Anton. Že po enem mesecu bivanja v hribih pa so se vsi ti komunisti vrnili nazaj. Po vasi so se javno hvalili, kje so bili in kaj so v hribih počeli. To je seveda kmalu prišlo na uho Italijanom, ki so vse te komuniste in še nekatere druge — vsega okoli 40 ljudi — zaprli.

Nato so sledile še postopne aretacije tistih, ki so stalno prejemali »Slovenskega poročevalca«. Tako se je število moških komunistov v kraju zelo skrčilo. Zato so čez zimo l. 1941 in na pomlad l. 1942 komunisti začeli z organiziranjem ženstva. Začelo se je pobiranje prispevkov za Osvobodilno fronto v vseh oblikah. Posebno veliko agilnost so pakazala nekatera mlajša dekleta in dve poročeni ženski. Vso organizacijo pa je vodil že prej znani najagilnejši komunist v kraju.

Na spomlad predlanskega leta so si komunisti že upali organizirati umore. Na svojem domu je bil umorjen Galič Viktor. Umorili so ga domači komunisti, preoblečeni v italijanske uniforme. Za represalijo so badoglievci spet aretirali nekaj moških in žensk.

Istočasno so komunisti organizirali še posebej delavstvo v opekarni. Zloglasni komunist, ki je imel zelo velik vpliv, je ljudi silil, da so podpirali komunistično organizacijo. Vsak umor, ki je pokazal kakršen koli odpor proti komunizmu, če tudi le v besedah, je grozil s pištolo. Spravil je precej ljudi v hribe. To je bila takozvana prva mobilizacija na Brdu.

Ob koncu maja l. 1942 so komunisti izvedli drugo mobilizacijo. Večinoma so se vsi moški odzvali. Tisto manjšino pa, ki ni sama hotela iti v hribe, so komunisti k tem prisilili. Delo je zato po opekarnah dober teden počivalo. Kmalu pa so se začeli vračati iz hribov starejši poročeni in bolni možje, pozneje še mlajši in nato še tisti, ki so ušli. Tako so se razen maloštevilnih izjem vsi vrnili. Italijani so zasliševali mnogo ljudi, toda zaprli niso nikogar. Do 23. junija je ostalo vse precej mirno.

Dne 23. junija popoldne pa so komunisti iz zasede ustrelili dva italijanska grenadirja na poti čez Brdo v Kozarje. Naslednjega dne ob pol treh popoldne so se badoglievci znesli nad Brdom in Brdničani. Ustreljenih je bilo 13 nedolžnih moških v starosti od 18 do 60 let. Požgali so 28 hiš in hišic. Poleg tega pa so požgali še obe kmetiji na Vrhovcih. Pri preostalih domačinih so izvedli nasilne rope.

Po teh represalijah se je na Brdu očitneje pokazal prosluli Velkavrh in je zelo vneto »sodeloval« pri akciji za prvo pomoč prizadetim Brdničanom. Tudi dekleta, ki so že prej pokazale veliko delavnost za Osvobodilno fronto, in še nekaj drugih žena, so začele nabiralno podporno akcijo v tesni zvezi s komunisti iz »dolomitske brigade«. Kar podnevi so se na Brdu pojavili znani komunisti in so nemoteno hodili okoli.

V tednu od 26. do 30. junija so komunisti odpeljali Kavčnika Karla, Korošča in njegovo nosečo ženo ter Galič Marijo, vdovo že prej umorjenega Galič Viktorja. Pozneje se je izvedelo, da so vse štiri pobili.

V tem mesecu so italijanski vojaki na opekarni »Emona« odkrili orožje. Odpeljali so enega delavca in eno delavko. Komunisti pa so obdolžili Korelovića Jožefa, kovača v tej opekarni, da je vse to izdal. Zato so ga pozimi l. 1943 odvedli s seboj bosega in so ga ubili.

V februarju l. 1943 so komunisti izvršili tretjo mobilizacijo. Čudno je, da tisto noč na bloku ni padel niti en strel, čeprav so prej karabinjerji vsako noč mnogo streljali. Komunisti so mobilizirali vse tiste moške, ki so se že prej javili, druge pa so prisilili v hosto s terorjem. Vendar pa so vsega skupaj mogli nabrati kakih osem moških.

Ob koncu februarja l. 1943 so karabinjerji zvedeli, da se nahaja pri Mavsarjevih kakih 5 komunistov. V zgodnjih jutranjih urah so se karabinjerji približali hiši, toda tako previdno, da so jim lahko vsi tolovaji ušli. V zapore so odvedli le nekaj domačinov. Več tisti dan niso preiskovali; čeprav bi z odločnim posegom lahko zajeli najmanj pet komunistov, ki so kvartirali pri Grudnu. Takrat bi tudi lahko ujeli Velkavrha, ki se je do tedaj izzivalno pojavljal navadno vsak večer na Brdu.

V istem mesecu so tudi požgali Gasilski dom na Brdu. Odnesli so obleke in nekaj orodja. V začetku marca pa so na bloku prijeli in zaprli komunistično kurirko. Posihmal so komunisti nehali obiskovati Brdo v večjih skupinah. Le tu pa tam so se še upali posamezniki pojaviti.

Najnovejša študija o zavarovalnem pravu

Zavarovalstvo je danes postalo izredno važna panoga, ki je tudi na Slovenskem prišlo do velikega razmaha z domačimi podjetji. Zato je danes predmet mnogih razprav v tujem svetu, pri nas pa doslej večjih del o tej panogi gospodarstva še nismo imeli, čeprav imamo tudi strokovnjake, ki obvladajo to panogo. Splošnega značaja je bilo le srbsko delo o zadružnem zavarovanju, ki pa je obdelovalo zopet samo eno panogo zavarovanja. Zato smo danes veseli, da smo dobili z doktorsko disertacijo I. Martelanca lepo slovensko delo o zavarovalstvu, ki nosi skromno ime: »Razvojna nagibnost oblike zavarovalnega podjetja«. To delo je tembolj pomembno, ker ga ni avtor sestavil samo na podlagi teoretičnih študij, temveč tudi iz prakse, saj se že dolgo vrsto let udejstvuje pri naši največji domači zavarovalnici na enem izmed vodilnih mest. Tako ima to delo prednosti, ki jih marsikatera druga dela v stroki nimajo.

Avtor obdeluje najprej uvodno vprašanje, katera oblika zavarovalnega podjetja je najboljša in prihaja do pravilnega zaključka, da se na to vprašanje ne da odgovoriti z absolutno trditvijo, temveč da je najboljša oblika stvar, ki je odvisna od splošnih gospodarskih razmer, pa tudi od mnogih drugih faktorjev, ki niso povsod enaki na svetu.

Nato pa prehaja na zgodovinski razvoj zavarovalnega podjetja. Opisuje najprej zgodovinski razvoj zavarovalstva sploh, posebej pa še prve, značilne ustanove za zavarovalstvo, nato pa prva zavarovalna podjetja v sedanjem smislu. Posebno poglavje je posvečeno zavarovalstvu v Sloveniji, o katerem je svoječasno avtor knjige objavil že več sestavkov, ki so pomembni za zgodovino zavarovalstva pri nas. Zanimiva so izvajanja glede neslavne zavarovalne banke Slovenije, ki je v 70 letih preteklega stoletja propadla pri nas, kar je negativno vplivalo na propagando zavarovalstva pri nas, ne oziraje se na politične in gospodarske posledice poloma te banke. Ne pozablja pa tudi drugih poskusov in uspehov na slovenskem zavarovalnem polju.

Največji del knjige je posvečen posameznim oblikam zavarovalnega podjetja. Avtor podrobno razpravlja tu o delniških družbah, o družbah na načelu vzajemnosti, zavarovalnih zadrugah, pomožnih blagajnah, posameznikih kot nosilcih zavarovalnih podjetij in končno o javnopravnih ali poldržavnih zavarovalnih ustanov, ki so v nekaterih državah dosegle izreden razmah. V teh poglavjih podaja zgodovinske podatke o posameznih oblikah podjetij in njih pravnem položaju, tako da dobimo iz njih točno sliko o položaju teh podjetij tako v pravnem kot v gospodarskem pogledu.

Prav zanimiva so tudi zadnja poglavja, ki obravnavajo perspektive bodočega razvoja. Predvsem obravnava vpliv splošne gospodarske politike, ki je odraz politične volje posameznih režimov, na zavarovalstvo: država danes posega ne samo v ostalo gospodarstvo, temveč hodi tudi v zavarovalstvu svoja pota, ki pa seveda vsepovsod niso enaka, odnosno se jih ne da vedno ali pa v celoti posnemati tudi pri nas. Avtor gre v svojih raziskovanjih do najnovejših časov, še celo več, podaja tudi nekatere načrte za povojne čase, ki bi utegnili biti odločilnega pomena za nadaljnji razvoj zavarovalstva, posebno pa za podjetja in njih oblike. Ti načrti so predvsem socialno političnega značaja. Na podlagi vsega tega prihaja do svojih zaključkov, ki so strnjeni v predzadnjem poglavju z naslovom »Splošna razvojna nagibnost zavarovalstva« in v zaključku. Tu zopet prihaja do zaključka, da je oblika zavarovalnega podjetja stvar, ki je v ozki zvezi s splošnim razvojem in splošnimi načeli, ki vladajo v gospodarstvu. Zanimivo je obravnavanje zavarovalstva v stanovski državi. Vse to nam dokazuje, da je avtor proučil zastavljeno si vprašanje do vseh podrobnosti.

Ne da bi se spuščali v podrobnosti, moramo reči, da je knjiga dobra, da bo pomagala marsikomu do pravilnih pojmov o zavarovalstvu, zlasti pa o njega nosilcih, t. j. o podjetjih pri nas in drugod. Pomagala pa mu bo tudi do spoznanja, da je zavarovalstvo del našega gospodarstva, ki se bo moral ravnati po onih načelih, ki bodo merodajna pri povojni ureditvi družbe pri nas in v svetu. Kot slovensko delo pa zasluži še posebej pozornost, ker združuje marsikatere prednosti, ki jih tuja dela o tem predmetu ne osvetljujejo v tako primerni luči kot ravno pričujoče delo. D. P.

Gospodarstvo

Podržavljenje japonskih državnih železnic. Vse japonske zasebne železnice, ki so za vojno velikega pomena, bo kupila vlada.

Kanada in Zedinjene države hočejo odpraviti medsebojne carinske meje. Poročajo, da se med Zedinjenimi državami in Kanado vrše pogajanja za omiljenje, morebiti pa tudi sploh za ukinitev carinske meje med Kanado in Zedinjenimi državami. S tem bo napravljen nadaljnji korak v priključku Kanade v ameriški gospodarski sistem in s tem k oslabljenju angleške gospodarske pozicije. — Nadalje je quebeški parlament, v katerem imajo večino Francozi, sklenil priporočiti tudi v Kanadi uveljavljenje nove socialne zakonodaje, zlasti glede delavskih sporov, pri katerem se naslanja na zgled italijanske listine o delu.

Prodaja pohištveno prevleke v Nemčiji. Odslej merodajni uradi več ne bodo dajali naravnost potrošnikom nakaznic za nabavo pohištvene prevleke, ker bodo dobili potrošniki, oz. poškodovanci samo že izgotovljeno pohištvo.

Uvoz v Bolgarijo. Bolgarski ministrski svet je sklenil, da bodo morali v bodoče adresati pošiljatev iz inozemstva v 48 urah dvigniti prispelo blago. Kdor tega v roku ne stori, mu bodo pošiljatve odprte in dane na razpolago državni družbi Bolgarska trgovina v prodajo.

Novo špansko notranje posojilo. Španija bo razpisala te dni notranje posojilo v znesku 1 milijarde pezet in sicer z zapadlostjo dne 1. marca 1949 in po 3 odstotke.

Kmetski dolgovi na Hrvatskem. Poročali smo že o ureditvi kmetskih dolgov na Hrvatskem. Sedaj so znane nove podrobnosti, ki pravijo tole: Kmetje, ki so zadolženi pri denarnih zavodih, katerih dolgove je prevzela Priv. agrarna banka, dobe 10 % ostanka na kapitalu, če plačajo svoj dolg do 30. junija 1944, če pa plačajo dolgove do konca leta 1944, dobe 5 % popusta na kapitalu.

Fuzija v nemškem bankarstvu. Nemški gospodarski minister je odredil, da se združita »Meklenburška depozitna in menjalna banka, Schwerin« in »Meklenburška kreditna in hipotekarna banka, Neustrelitz«. Novi zavod se bo imenoval »Meklenburška banka« ter bo imel svoj sedež v Schwerinu.

Nova tvornica sladkorja v Švici. Švicarji se bavijo s projektom zidanja druge tvornice sladkorja. Tvornico bodo zgradili v Andelfingenu. Gradbeni stroški so preračunani na 15 milijonov frankov. To tvornico bodo financirali: zvezna vlada, vzhodnošvicarski kanton in vzhodnošvicarska gospodarska organizacija.

Slovaška ima dovolj papirja. Vlada je s takojšnjo veljavnostjo ukinila vse dosedanje uredbe in odločbe v omejitvi potrošnje papirja za tisk knjig in izdaje dnevnikov; položaj na domačem trgu se je namreč bistveno spremenil in ni pričakovati pomanjkanja papirja.

Železniški promet s Poljsko. Z veljavnostjo s 1. februarjem t. l. je stopila v veljavo pogodba med Vzhodno železnico in železniškimi upravami južnoevropskih držav (Srbija, Hrvaška, Bolgarija in Grčija); s to pogodbo je urejen promet blaga in možno je pošiljanje pošiljk iz Generalnega guvernementa v južno-evropske države.

Odmevi iz tiska

»Deutsche Adria Zeitung« piše o napadu »Izvestij« na Vatikan:

»Nemogoči napad moskovskih »Izvestij« na Vatikan ni razburil in užalil samo katoličanov v Evropi. V gotovih krogih novega sveta se je pojavila celo misel na premestitev osrednjega vodstva rimsko-katoliške Cerkve v čezmorske dežele. Papež Pij XII. ni doslej prav nikjer izrazil kakega dvoma o tem, da bo navzlic raznim vojaškim ali političnim spremembam ostal na dvatisočletnem sedežu vrhovnega poglavarja katoliške Cerkve.

Nihče, ki mu je znana duhovna smer papeža, ne bo presenečen zaradi tega sklepa, ki dobiva v Nemčiji popolno razumevanje, dasi Nemcem v sovražnem tisku in zlobni teroristični gonji podtikajo drugačne namere in celo korake.

Mogoče koga presenečа napad »Izvestij« na poglavarja katoliških kristjanov, da se ogorčeno vprašuje, kakšen namen naj bi Moskva pri tem zasledovala. A politični nemški krogi se tozadevno prav nič ne čudijo, saj so se taki glasovi pojavljali tudi že v drugih prilikah in se Moskva skuša pokazati upravičeno, da predpisuje gotove smeri in pri tem uporablja trik z dozdevno demokratizacijo sovjetskega imperija.

Ne vemo — piše list »Deutsche Zeitung« — ali se bodo kristjani izven Evrope dali vjeti na te limanice. A mi smo prepričani o tem, da je povsod v Evropi, pa bodi tam, kjer se dejansko udeležujejo bojev, ali pa skušajo glede na poseben položaj ostati izven kontinenta, skupna borba proti boljševizmu narekovana ne le po oblastno-političnih, ampak prav tako po miselnih vzrokih. K tistim dobrinam, ki so tvegane v tej borbi Evrope proti boljševiškim vdornim poskusom, spadajo brez dvoma tudi verska izročila.

Ne da bi hoteli pretiravati besede o tem, da se Nemčija bori za cerkvene dobrine, pa je vendarle res — piše list dalje — da brani nemška oborožena sila in njeni zavezniki, ki so v njih vrstah milijoni katoličanov, — prav vzhod pred vdori, ki groze splošno evropski kulturi, posebej pa še cerkvenim in krščanskim izročilom.«

Komunistični zločini v Črni gori

Po odhodu in odstranitvi Badoljevskih vojaških edinic iz Črne gore ter po zasedbi te dežele od strani nemške vojske so se začele razmere tudi v Črni gori obračati na bolje. Nemške vojaške oblasti so očistile deželo komunističnih zločincev ter so nato izročile civilno upravo Črnogorcem samim. Pod nemško zaščito sedaj ta uprava obnavlja deželo ter skrbi v njej za red in mir. Osebni in blagovni promet je že obnovljen ter imajo vsi kraji zvezo s Cetinjem. Iz posameznih krajev prihajajo sedaj v Cetinje podrobna poročila o strašnih zločinih, ki so jih delali komunistični »osvoboditelji« nad mirnim in nezaščitenim črnogorskim ljudstvom. Te podatke je nedavno zbral posebni dopisnik beograjskega dnevnika »Novo Vreme«, kateri je prehodil in prepotoval skoraj vso Črno goro, ter jih je objavil v omenjenem dnevniku. Poročevalec navaja, da so komunisti v času, ko so izvrševali svojo strahovlado v Črni gori, **pobili in pomorili okoli 50 do 60 tisoč ljudi.** Ker šteje sedanje črnogorsko področje približno 400.000 prebivalcev, znaša odstotek pomorjenih Črnogorcev okoli 12 do 15 odstotkov. Kakor povsod drugod, so tudi črnogorski komunisti svoje žrtve strašno mučili in mrcvarili, tako da so nedolžni ljudje umirali v najstrašnejših mukah in trpljenju. Poročevalec med drugim omenja samo umor štirih bivših jugoslovanskih častnikov in njihovih družin, katere so pred umorom nečloveško mučili in trpinčili. Majorja Mira Dulovića so n. pr. najprej skalpirali, nato so mu zbili vse zobovje, polomili roke in noge ter ga pustili, da je umiral pod tako strašnimi okolnostmi. V nekaterih krajih in mestih so komunisti poklali kar cele družine.

Črnogorci se sedaj strnjeno oklepajo svoje domače uprave ter z orožjem v roki branijo svojo deželo in domove pred komunisti, katerim so napovedali boj na življenje in smrt.

Potepuh

Že tri ali štiri dni jo je Dafin rezal proti Belici in se kakor osameli volk ogibal vasi ter hodil naravnost čez polje. Jezilo ga je, ko se je spomnil, kako je vsak, ki ga je vprašal za pot, že ob prvem pogledu nanj vedel, kakšen človek je, kakor da mu je na čelu zapisano, da je zločinec in da je ležal v ječi. Vpraševali so ga, kaj bo delal v Belici in kakšen opravek ima z Jurgakejem. Skratka — smejali so se naravnost v brke, češ takle capin more imeti kaj skupnega s takim bogatinom, kakršen je bil Jorgake. Vselej je Dafina imelo, da bi rekel: »Čemu mi bo Jorgake? Moram urediti neki stari račun s tem hajdukom. A tega ni smel povedati, ampak je namrščen buljil v tla in siknil skozi zobe: »Zakaj bi tudi jaz ne mogel imeti opravka z Jorgakejem?«

Dafin se je usedel na rob redkega, krmežljavega gozda. Glodal je suh rženj kruha in gledal proti vasi, ki se je kazala pred njim. Meril je z očmi, kod se bo spustil do nje in kako jo bo obšel, ko se pošteno stemni. Na koncu vasi je stala osamljena hišica. Tam je često hodila ven in noter ženska v belih rokavih. Dafin je takrat prenehal žvečiti in se je zagledal v ženo, kot bi hotel razločiti, ali je mlada in lepa. Kmalu pa je pozabil nanjo in se spet zamislil v svoj položaj.

Pred štirinajstimi leti je delal pri Jorgakeju. Nekoč mu je vaški župan zavoljo neke malenkosti v krčmi pripeljal zaušnico. Nič posebnega ni bilo, udariti takega človeka, kot je bil on, toda od tega dne ga njegov gospodar, hud županov neprijatelj, ni pustil na miru: »Kako se tako pustiš, da te tepejo? Ali si mož ali kaj? Mar nimaš rok? Da se daš osmešiti pred ljudmi?« Tako mu je govoril vsak dan.

Dafinu se je zdelo, da ga gleda dvoje svetlih, črnih oči in ta peklenski in vesel pogled ga je vznemirjal ravno tako kakor pred štirinajstimi leti. Kajti ko ga je Jorgake ščuval proti županu, mu je pogosto omenjal svojo hčer Kino in jo hvalil, pravil, kaj ji je pripravil in kaj ji bo dal za doto. Hotel je reči: »Bodi pameten, poslušaj me, in nemara te vzamem za zeta.«

Nekega večera je srečal župana. Bila je tema, pot, kjer sta se srečala, je bila blatna in ozka. Dafin se nalašč ni hotel umakniti, toda župan ga je odrinil vstran. Tedaj je sovraštvo, ki se je bilo nabralo v njegovi duši, prekipelo; stemnilo se mu je pred očmi in, ne da bi dobro pomislil, je izvlekel nož ter ga porinil županu v prsi.

Trinajst let je ležal v zaporu zavoljo tega uboja. Imel je dovolj časa za premišljevanje, da se je skesal, da je upadla in se umirila vsa povodenj sovražnih čustev v njegovi duši. Dafin ni zasovražil samo zločina, ki ga je bil napravil, marveč splošno zlo; odpustil je vsem, ki so ga razžalili in raztogotili, odpustil tudi Jorgakeju. Ko je prišel iz zapora, je imel eno samo željo: veseliti se božjega sveta in delati kot miren, pošten človek.

Bil je bolj nizke, čokate postave, z veliko glavo in močno izbuljenimi očmi. »Kaj se napihuješ ko žaba,« so mu pravili. Imeli so ga za tepčka, nalagali so mu čezmerno delo kakor živini, odjedali so mu od plače in ga žalili. Ko pa so zvedeli, da je bil v zaporu, so na hitrico obračunali z njim in ga odslovili. To se je prepogostokrat ponavljalo, izgubil je potrpljenje in zakrknil. Zdelo se mu je, da je en sam človek kriv vse njegove nesreče, namreč Jorgake. In ker je bil pogostoma lačen ter je hodil v cunjah, ga je prevzela misel, da je največja krivica, ki mu jo je storil Jorgake, ne, ker ga je nagovarjal na umor, ali opeharil za hčer, marveč, ker mu ni plačal zaslužka za eno leto. »Šel bom po denar,« si je mislil. »Če mi ga ne da, bo spet zazvenčal nož. Naj me ponovno zapro...«

Ko je oglodal suhe skorje, ki so mu ostale v torbi, je vrgel nase ogoljeni jamurluk in na mah zasmrčal. Spal je nekaj ur. Ko se je zbudil in odprl oči, j ezagledal na nebu zvezde. Preplašil se je, da je spal predolgo in skočil na noge. Topel, soparen zrak ga je božal, trava je bila suha, crički so cričali. Po vsem tem je Dafinu postalo jasno, da je še zgodaj. Malo zatem je prispel do vasi in spoznal samotno hišico, pred katero je oprezoval na tisto žensko. »Mogoče je sama, mogoče je lepa,« je pomislil in, ne da bi vzel v račun, kaj bo storil, je z nekako žalostno pekočo željo zakolovratil proti hiši.

Pri vratih ga je prestregel pes in zalajal. Dafin je potegnil izza pasu skorjo kruha in mu jo vrgel. Ščene je utihnilo. V tem trenutku se je v hiši zasvetilo dvoje okenc, Dafin se je ustavil in se potajil za vozom. Pomislil je, da je mati vstala in stopila pogledat k otrokom, kakor se pogosto dogaja. Ker pa luč ni ugasnila, se je približal oknu in pokukal noter. Najprej ni videl nič posebnega. Neka ženska je hodila sem in tja po izbi, kakor da teče. V kaminu je gorel ogenj, malo bolj v stran pod njim je bila postavljena petrolejka.

Dafinu se je vid čedalje bolj jasnil. Videl je, da je izba bedna, okajena, gola, če zamahneš s kavljem, kakor pravijo, ne boš zagrabil ničesar. Na nizki postelji ob zidu je ležal bolan mož z odpeto srajco, kratko črno brado, suh in žolt ko ikona. Da se je tako posušil in prišel na samo kost in kožo, je moral dolgo ležati, ali pa ga je zahrbtna bolezen nenadoma podrla. Starka je stala bolniku ob kolenih; slišati je bilo njen hreščeč, skoroda moški glas.

Po vsem videzu so pripravljali opeko, da segrejejo bolnika. Nenadoma je ta silno zaječal, se zvil in obe ženski sta pritekli k njemu. Poskusili so to in ono — nič ni pomagalo. Bolnik se je nekajkrat prevrgel na ležišču, potem je padel vznak, nehal stokati, glava mu je omahnila kakor mrtvecu. Mlada žena je zajokala na glas.

Čisto nepričakovano je Dafin izpod strganih platnenih rjuh zagledal doli na podu svetle in zmršene glave štirih otrok, dveh fantkov in dveh deklet. Bili so podobni drug drugemu kot vrči na lončarjevi polici, kot zajčki, le da so bili neenake velikosti. Sedé so se obrnili k bolniku in, ko so videli, da joče njihova mama, so zajokali tudi oni. Babica se je obrnila in jih nahrulila s svojim hreščečim glasom. Otroci so umolknili, ker pa bolnik ni odprl oči, je žena znova zajokala. In spet je prišlo na jok tudi otrokom. Dafin se je odtrgal od okenca, se oddaljil za dva tri korake in sédel. Slišal je še za seboj otroško vekanje, ozrl se je v nebo in videl nekoliko zvezd, potem spustil glavo na roko. In začutil je, da so mu oči vlažne in da se je po njegovem licu potočila solza.

Zjutraj se je še v hladu in rosi ustavil pred hišnimi vrati. Žena je prišla ven in ga zagledala. Dafinu je postalo očitno, da se je ustrašila, kot so se ga ustrašili vsi, ki so ga kdaj videli.

»Kaj hočeš?« reče kmalu potem, presojajoč ga. »Nimamo kruha. Nič ti ne morem dati.«

Dafin se zgrbi in se mukoma nasmehne, da bi tako kosmat in bradat ne bil videti tako strašen.

»Mož je bolan,« je nadaljevala žena. »Cela kopica otrok mi je na vratu pa ne vem, kaj bom storila. Revščine smo vajeni, da bi le bili zdravi, tako pa zdaj... Greh ali ne greh, odslovila te bom. Nimamo ničesar...«

»Lahko bi vam delal,« reče Dafin. »Oratar sem, služil sem pri ljudeh, vsako delo mi gre od rok.«

Opazil je, da ga žena pozorno posluša in, da bi jo še bolj umiril, reče:

»Odhajam tja v Belico, k Jorgakeju, tistemu premožnemu Jorgakeju. Oral sem v njegovi službi, pa mi je zadržal zaslužek za vse leto. Zdaj grem ponj. Toda ne mudi se mi, lahko malo posedim, da počijem in vam hkrati kaj obdelam...«

Žena umakne pogled, pomisli in reče:

»Prav, če hočeš. Dela se bo pač dobilo pri nas. Imamo dva vola, z njima je Kostadin, moj mož, hodil na dêro. Pa ostani, če hočeš.«

Iz hiše je prišla babica in, ko je zvedela, za kaj gre, je vzela Dafina in ga popeljala po dvorišču, da bi mu pokazala to in ono in ga še o pravem času uvedla v delo.

Kmalu je vas vedela, da pri Kostadinovih imajo orača.

»Kako je Kostadinu, ali še leži?« so se oglašali vaščani, ko so hodili mimo Kostadinove hiše.

»Kdo je ta človek, ki hodi po dvorišču?«

»Kostadinov orač je.«

»Orač? Kdaj pa je Kostadin postal gospodar, da si najema orača.«

»Dobro pač, da se je našel ta človek. Da vsaj nekdo dela.«

Dafin pa je delal, kakor je treba, hodil na polje in se vračal. Ni se odtrgal od dela tudi ko je Kostadin čez nekaj dni preminil in so ga pokopali. Dafin je stal ob strani, pustil je ženski, naj jokata, toda zdaj se je še bolj čutilo, da je v hiši moška glava, da je tu delovna moč. Kakor Kostadin, je tudi Dafin hodil na dero; toda bil je močan in, če ni našel drugega zaslužka, se je lotil vsakršnega dela: izkopaval je kamne, nosil vreče v mlin, pometal smeti, se pogajal, da izkoplje kako jamo ali pa opravi kako drugo tako težko raboto. Zvečer pa se je vračal domov in polagal babici v roke denar, ki ga je bil prislužil. In babica Donka je s svojim hreščečim, moškim glasom pravila otrokom:

»Poljubite roko stricu Dafinu. No! Kajti on je zdaj vaš oče.«

In otroci so se zvrstili, enaki kakor vrči, a drug drugemu do ramena, in mu poljubili roko.

Drugokrat, ko sta ostala sama, mu je vdova Štefanija rekla:

»Človek božji, kako te bomo poplačali. Če bi ne bilo tebe, bi mi bili otroci umrli od lakote, kaj? Ali boš šel v Belico? In kakšen opravek imaš z Jorgakejem?«

»Prejeti bi moral od Jorgakeja letni zaslužek, pa mu ga pustim. Ne bom hodil v Belico!« reče Dafin še bolj osorno. »Nikamor ne bom šel. Tukaj bom ostal.«

Štefanija ga je pogledala, priklenila nanj oči in rekla:

»Ko poteče šest mesecev, se bova poročila in si uredila dom kakor drugi. Kam greš?« je dostavila, ko je videla, da je Dafin vstal.

»Grem voli zapret v hlev. Storila bova tako, kakor si rekla.

Stopil je nekoliko korakov naprej in se ustavil: dva fantka sta se lovila in bi bila kmalu trčila obenj. Dafin jima je naredil prostor, ju pogledal in smehljajoč se stopil proti hlevu.

(Iz zbirke novel »Žensko srce«, Sofija, 1935. Prevedel Z. Z.)

Vrnimo se k slovenski narodni tradiciji!

Besede prof. dr. Grivca, mednarodno priznanega strokovnjaka za vzhodno vprašanje, na protikomunističnem predavanju za profesorje

Na predavanjih, ki so organizirana za profesorje srednjih šol, govore o komunizmu naši najvidnejši kulturni delavci. Obdelujejo ga na znanstven način, ga objektivno presojajo in ga kažejo v pravi luči. Prvo predavanje je imel, kot smo poročali predvčerajšnjim, univ. profesor Veber. Temu predavanju je sledilo predavanje univ. prof. dr. Grivca o slovenski narodni zavesti in boljševizmu.

Dr. Grivec je mednarodno znan strokovnjak za vzhodno vprašanje — za vzhodno bogoslovje in za vzhodno, zlasti starejšo, starocerkvenoslovansko književnost. Pridobil si je s svojimi raziskovanji na tem področju velikih, nespornih zaslug. Bil je tudi eden prvih ljudi v zahodni Evropi, ki so jasno spoznali demonično naravo ruskega boljševizma in so pred njo svarili kulturni evropski svet. Zato je njegova beseda o slovenski narodni zavesti in boljševizmu tem bolj pomembna in zasluži, da jo spozna vsak in da Slovenci njegovemu klicu sledimo.

Osnovna misel predavanja prof. Grivca je, da moramo Slovenci svojo narodno zavest osloniti na starodavno slovensko tradicijo, ki more biti edina trdni temelj razvoju naše kulture.

V Rusiji bi boljševizem nikoli ne mogel priti do take moči, ko bi se ne ruska inteligenca čisto odtujila ljudstvu. »Zapadnjaki« so tako iskali svojih vzorov v marksistični ideologiji. Slavjanofili pa, ki so bili v manjšini, so sicer kazali večje zanimanje za domača vprašanja, a v bistvu so bili oni daleč od resničnih ljudskih potreb.

Pri nas so bile razmere do neke meje podobne. Našo odpornost proti boljševizmu je slabilo pomanjkanje narodne zavesti in pretirano strankarstvo.

Razvoj naše kulture, ki bi lahko zadnjih dvajset let imela sijajne možnosti za raczvit; so slabile centralistične težnje, ki so osporavale obstoj slovenskega naroda in samoniklost njegove kulture. Ta spor ni bil le čisto političen. Razpravljalo se je o njem tudi med znanstveniki. Tu je vprašanje zavzelo obliko spora, ali smo bili Slovenci v najzgodnejši dobi svoje zgodovine svobodni ali sužnji; dalje vprašanje, v kakšni medsebojni odvisnosti je književno delo Cirila in Metoda in frisinških spomenikov. Predavatelj je podal pregled vsega spora in je opozoril tudi na svoje razprave, ki so na tem področju zelo številne.

Predavanje je jasno pokazalo, da so osnove naše kulture zrastle iz dela svetih bratov Cirila in Metoda. Kdor to zanika, potvarja našo zgodovino in zameta vrednote, ki so za naš kulturni razvoj nepogrešljive.

Slovenci smo majhen narod in si zato še teže kot drugi, večji narodi, privoščimo to, da bi mogli zametati osnove svoje tradicije, kot je to delal včasih centralizem in kar dela sedaj zlasti komunizem. Pristaši komunizma so mirno pristali na neosnovano trditev, da smo Slovenci bili včasih sužnji. Edo Kardelj je v svojem delu »Razvoj slov. narodnega vprašanja« namenoma prezrl Cirila in Metoda ter njun pomen za vznik slovenske narodne zavesti.

Treba bo popraviti napake zadnjih let, priznati spet prave začetke naše kulture in zavrniti boljševiške napade na našo narodno samobitnost. — —

Predavanje je imelo velik učinek. Bilo pa bi gotovo še učinkovitejše, ko bi ne bilo v njem nekoliko prisiljenih traktatov o filoloških znanstvenih sporih.

»Spomladi bomo pa klali!«

V zgodnji jeseni leta 1941 me je ustavil na cesti gospod Pepe, ki vleče pokojnino, ima v Ljubljani hišo in gostilno, dve sezonski točilnici in še eno hišo na deželi, pa mu je vse to še premalo, zato se je s srcem in dušo pridružil onim, ki se borijo za »nov, pravičnejši socialni red«. Samozavestno si je zavihal brčice, pomenljivo pomežiknil in rekel:

»Spomladi bomo pa klali!«

»Častitam, častitam,« sem vzkliknil in mu gorko stisnil roko, v tihem upanju, da namiguje na koline, čeprav je njegova skopost že kar pregovorična. Pa mi je takoj padlo v glavo, da se tu nekaj ne ujema in začudil sem se: »Pa zakaj tako pozno? Koljejo vendar pozimi.«

Gospod Pepe je izbuhnil oči in nervozno pomigal z brčicami.

»Ali ne razumete? Klali bomo ta bele! Ljudstvo je žejno krvi in ne bo prej mirovalo, dokler se je ne napije do sitega.

Zgrozil sem se. Govoril je o klanju, kakor da je to nekaj tako preprostega in samo po sebi razumljivega, da ne potrebuje še posebne razlage...

»Pa kaj so vam beli hudega storili?« sem ga krotko vprašal.

»Še vprašate?! Izdajalci so in proti komunistom se borijo, bedaki!« je bruhnil iz sebe s takim sovraštvom, da so se mu kalne oči napolnile s krvavimi žilicami. »Komunizem bo pomedel s farji in vso nacionalno ropotijo,« je še važno dodal in se ponosno izprsil.

Pa je bil gospod Pepe svoj čas Sokol in je fanatično prisegal na sokolski prapor in na vse, kar je bilo z nacionalizmom v zvezi. A kdo bi obujal sence preteklosti, ko mu pa socialni reformatorji obljubljajo še tretjo hišo in mu šepečejo na uho zapeljive besede o svobodni ljubezni... Da, da, svobodna ljubezen — to je kunštna iznajdba! V sovjetski republiki bo tudi on, penzionist, lahko sklenil zakon z mlado devojko, ki mu je k srcu prirasla, neljubi ženi pa bo pokazal vrata. Zato je gospod Pepe postal komunist!

Pa sem ga zadnjič spet srečal, gospoda Pepeta. Bil je za čudo spremenjen: ves zagrenjen in poln svetobolja. S tihim glasom mi je potožil:

»Kam smo prišli, kam smo prišli! Ljudje so postali zverine. Brat kolje brata. Prekleti domobranci! Sram me je, da sem Slovenec.«

Tak je pač gospod Pepe: poln človečanstva in sočutja do trpečih — komunističnih zločincev. Pozabil je, ubogi gospod Pepe, da ima vsaka palica dva konca in da utegne ta ali oni konec palice prej ali slej zadeti tudi njega... mk

»Minister« Lubej in »žrtve morajo biti«

V Starem logu pri Kočevju je spomladi leta 1942 nekdo rahlo potrkal na vest gospoda »ministra« Lubeja, nekdanjega vzgojitelja mladine:

»Tovariš, ali smem govoriti čisto odkrito s teboj?«

»Kar z besedo na dan!« je velikodušno dovolil gospod »minister« in si z elegantno kretnjo prižgal cigareto.

»Hvala, tovariš, veseli me, da nisi tako ozkosrčen kot nekateri drugi. Že dolgo me muči neka misel...«

»No, zini že, zini,« ga je pokroviteljsko priganjal komunistični veljak.

»Ne vem, tovariš, ne vem, če bo obrodilo dobre sadove, da kar na debelo pobijate ljudi. Vsaka akcija rodi reakcijo, narod se bo prej ali slej obrnil proti vam. In sploh — ali si že kdaj razmišljal, kako bridko zgrešeni računi so to: za vsakega posameznika, ki ga likvidirate, nato še badoljevci ustrelijo določeno število talcev. Žrtve so torej zmerom le na naši strani.«

Vest gospoda »ministra« Lubeja pa je bila že takrat tako kosmata, da ni mogel prodreti vanjo noben žarek človečanske »sentimentalnosti« več. Ostro je napičil predrznega »tovariša« na svoj risasti pogled in mogočno poprijel za besedo:

»Tovariš, ti še zmerom ne poznaš našega sistema, ti še zmerom ne veš, kaj je revolucija! Žrtve morajo biti, kri mora teči, hiše morajo goreti — to je revolucija! Samo na kosteh, pogoriščih in ruševinah se gradi nova bodočnost. **Pa če nas od vsega slovenskega naroda ostane samo osemdeset, dovolj je!**«

Nečesa važnega, silno važnega véliki komunistični ideolog gospod »minister« Lubej ni pozabil v svoji zgodovinski izjavi: **prišteti sebe med tistih osemdeset slovenskih ljudi, ki bodo srečno odnesli kožo iz revolucionarnega meteža.** Da, da, žrtve morajo biti, toda da bi tudi njegova ekscelenca »minister« Lubej žrtvoval svoje življenje za idejo — tisto pa ne! mk

Večna beseda našemu času

Dobri pastir pusti devet in devetdeset ovac svoje črede in gre iskat eno izgubljeno. Tragedija je v tem, da je izgubljenih ovac več kot ena. A kljub temu je bila in bo vedno najlepša odlika krščanstva, da išče v vsakem človeku njegovo dušo. Tudi v najbolj usodnih in težkih okoliščinah ne more kristjan prezreti te zahteve svojega verskega prepričanja. To ne pomeni toliko, da bi morali na ljubo nekaj izgubljenih ovac pogubiti še ostale, zveste, čeprav si mnogi evangeljske besede razlagajo na tako nespameten način. Tudi ne pomeni, da ne bi morali ločiti stvar in človeka. Dobri pastir ne išče izgubljene stvari, temveč izgubljenega človeka. Ne ljubi zmote in hudobije, temveč dušo, ki je zašla v zmoto in hudobijo. So časi, ko težko razumemo priliko o dobrem pastirju ter o izgubljeni ovci. Zdi se, da v teh časih živimo tudi mi. A kljub vsemu je večna beseda o vrednosti duše nespremenljiva. Dobri pastir hodi s svojo pastirsko palico tudi v naših krvavih časih ter išče izgubljenih ovac, sredi gozdov in kraških skrivališč, med nepristopnimi pečinami in hribi, trka na zakrknjena srca in čaka na povratek.

Erna Kržetova gostuje v Operi

V »Prodani nevesti« se je v vlogi Marinke pred nekaj dnevi predstavila občinstvu nova pevska in igralska moč: Erna Kržetova, gojenka prof. Ada Dariana. Vsak nov pojav na našem odru, tako tudi njen nastop, z veseljem beležimo in pozdravljamo, posebno če moremo v njem odkriti pozitivne kali, ki bi utegnile tvorno vplivati na razvoj našega gledališča. Čeprav je Kržetova to pot prvič javno nastopila in to še v tako zahtevni vlogi, vendar moremo ugotoviti v njenem nastopu dosti pozitivnih strani. Njen glas je svetel, visok sopran, dosti obsežen, v višinah trdno zanesljiv in tudi dosti dobro šolan. Ko bo še srednje lege primerno izdelala, bo dobil glas še več izraznosti in modulatoričnih možnosti, ki jih zdaj še delno pogrešamo; tudi razmeroma majhna voluminoznost glasu se bo s tem izboljšala. Omenim pa kar tukaj, da je bil pri tej predstavi orkester razmeroma močan, tako da tudi nekateri drugi, na odru že dobro vpeljani pevci niso prišli povsod do veljave.

Tudi igralsko se je Kržetova zanesljivo kretala na odru. Izrazito samostojne osebnosti sicer v enem nastopu nihče ne more postaviti na oder, vendar, kar je zaenkrat najvažnejše: naravna je bila. Omenil bi pa, da je v nasprotju z mnogimi drugimi začetniki, ki so navadno pri prvem nastopu igralsko dokaj neokretni, bila ravno za to vlogo skoraj preveč razgibana. Mislim namreč to, da bi po njenem igranju bila Marinka bolj mestno nastrojena gospodična, ki do dobra pozna zapleteno tehniko ljubezni, kot prirodno, zdravja polno kmečko dekle. Kot vse drugo, tako je tudi pravilen, odnos do dane vloge vprašanje, ki ga ob smotrnem delu čas in vaja najbolje rešita.

Ena lastovka še ne prinese pomladi, tako tudi en sam posrečen nastop še ne ustvari pevca, zato naj Kržetova vztrajno in smotrno oblikuje svoj glas; pogoje za dobro pevko ima, zato naj jih tudi izrabi! T. M.

Srp in kladivo ter igra usode

Trocki, desna roka Leninova, ljudski komisar za rdečo vojsko v letih komunistične revolucije, zmagovalec nad Kolčakom, Denikinom, Milerjem in Judeničem, velika je bila tvoja slava! Prvi si bil za Leninom! Pa umrl je tvoj drug: kdo bi mislil, da tudi taki ljudje, kot je bil Lenin, umro! Kot nekoč egiptovske faraone so ga mazilili, ga deli v stekleno krsto in ga izpostavili češčenju naroda v čudovitem mavzoleju na »krasukaji pljaščadi« sredi Moskve. In ti, Trocki, ti, ki si premagal kontrarevolucionarje in položil Rusijo Leninu pred noge, kakšno je bilo tvoje plačilo? Si ti sedaj zagospodoval iz Kremlja vsem širjavam ruskim in sibirskim?

Brkati Džugašvili, si ni brez vzroka nadel imena Stalin, kajti imel je res jeklene komolce, mladič, je prehitel tebe, Trocki, tebe, starega revolucionarja. Moral si bežati iz rdečega carstva, bežati iz Evrope. Ubežal nisi! Čudno, ti, ki si oblil vso širno Rusijo v znamenju srpa in kladiva s krvjo, ti si moral pasti — izgnanec — v Mehiki pod kladivom! Sin revolucije je s simbolom revolucije ubil revolucije očeta! Igra usoda.

•

Slaven si bil, o Kidrič, na tisti dan

8. septembra. Res, slavil si triumf, kot nekdaj imperatorji po dobljenih zmagah. Iz stotnij so ti zrasle tisočnije. Legije samega abesinskega cesarja so ti klicale »Eviva! Cesarski poveljniki so bili srečni, da so ti smeli poljubljati roko...

•

»Kolo sreče pa v vrtenju svojem vstaviti se neče.« Padel je Trocki pod kladivom in kaj tebe čaka, Kidrič? Če bo usoda poštena, te bo zadela roka pravice. Pozdravil boš njen udarec, saj te bo rešil strašne hoje ob robu prepada, izmil te bo Abelove krvi. Pa usoda je včasih muhasta. Poigrala se je s Trockim, kaj če se nekoč poigra tudi s teboj, Kidrič?

Kaj ko bi prišla srp in kladivo nekoč v tale neprijetni, mučni položaj? Kako zanimiva potrditev tistega pravila: revolucija mori svoje očete, bi to bila!

Peterka Odon:

Domobranskim borcem

V brda ožgana so šli:
trupla junakov so v njih posejana.
v nebo kriče osteklenele oči!

V brda ožgana,
razorana,
na porjavele griče
za žive priče...
V vasi podrte,
kjer cerkve zaprte
samujejo...

Šli so v imenu pravice,
da iz lica v lice
bandite kaznujejo...

Za vero in dom
se zdaj juneki
ob uri vsaki
bojujejo...

S trnjem sejana je pot,
smrti junaško kliubujejo,
skoz grome in bliske jih vodi
Gospod!

»Todtova nagrada« za nemške iznajditelje

Berlin, 8. febr. DNB. Ob prvi podelitvi dr. Fritz Todtove nagrade v nekem berlinskem oboroževalnem obratu je izjavil državni minister Speer, da je navzlic vsem strahovalnim napadom in drugim težkočam zaradi odličnega zadržanja nemškega delavstva uspelo ohraniti nemško oboroževalno industrijo na njenem visokem nivoju in popolnoma izkoristiti produkcijsko kapaciteto. Dragocene vzpodbude je pri tem dobila oborožitvena industrija od vojakov, ki so na podlagi Führerjevega poziva vložili mnogo koristnih predlogov za zboljšanje orožja in oborožitve. Ista možnost je bila potlej dana tudi ostalim Nemcem in v priznanje za njih iznajdbe je sedaj Führer ustanovil dr. Fritz Todtovo nagrado. Nagrajenci prve stopnje prejmejo zlato častno iglo in 50.000 RM, druge stopnje srebrno častno iglo in 10.000 RM, tretje stopnje jekleno častno iglo in 2000 RM. Naslednji nemški iznajditelji so nosilci zlate častne igle prve stopnje:

1. Višji inženir August Cönders iz Krefelda, ki si je pridobil posebno velike zasluge kot iznajditelj in konstruktor v razvoju municije.

2. in 3. Dr. inž. Karl Daves iz Kölna in dr. inž. Walter Echholz iz Lüdenscheida, ki sta se odlikovala na področju pridobivanja železa.

4. Generalni major dr. inž. Uto Gallwitz iz Reichenbacha.

5. Dr. inž. Georg Güllner iz Tangermünda.

6. Prof. dr. Karel Küpfmüller iz Nürnberga.

7. Dr. inž. Franz Pölzgutter iz Holzheima.

8. Dr. inž. Ernst Ruska iz Heidelberga.

Ob objavi dr. Fritz Todtove nagrade je imel državni organizacijski vodja dr. Ley govor, v katerem je stavil novo odlikovanje v zvezo z nemško socialno politiko.

Socializacija italijanske industrije

Milan, 9. febr. DNB. Zakonita izdelava in določitev dne 13. januarja od ministrskega sveta proglašenih temeljev socializacije državnovažnih industrijskih obratov se nahaja trenutno še v stanju priprav. Ministrski svet je določil glavne temelje, ne da bi točneje označil področje in obseg nameravane socializacije državnovažnih obratov in ne da bi dal proklamaciji običajno obliko zakonskega dekreta, s katero dobivajo sklepi ministrskega sveta potrebno zakonsko moč. Sklep o tem, v kaki meri naj bi bila izvedena socializacija italijanske industrije in katera poedina industrijska podjetja bi bilo treba podržaviti, doslej še ni bil sprejet, kot še tudi ni dosegla dokončne jasnosti od ministrskega sveta predvidena vključitev delavstva v vodstvo obratov in temeljna preureditev odnosov kapitala do dela. Potrebne priprave se sedaj vrše v korporacijskem in finančnem ministrstvu v sodelovanju z narodnim komisarjem za delo in z vodilnim komisarjem novoustanovljene generalne Delavske zveze. V poučenih krogih računajo, da bodo te priprave za zakonito rešitev tega obsežnega sklopa vprašanj zahtevale še nekaj časa, preden bo ministrski svet točno določil industrijske obrate, ki jih je treba podržaviti ter bo izdal zato potrebne zakonske dekrete. Vendar ni nikakega dvoma, da bo v doglednem času izvedena sklenjena socializacija državnovažnih industrijskih obratov v pomembni meri in da bo s tem dejansko nastala bistvena sprememba v dosedanji strukturni zgradbi italijanskega gospodarstva.

Führerjev glavni stan, 9. febr. Führer je 6. februarja podelil generalnemu poročniku Richardu Heidrichu, poveljniku neke padalske divizije, kot 382. vojaku nemške vojske hrastove liste k viteškemu križcu Železnega križa.

Slovenska beseda

nam posreduje lepoto domače in tuje zemlje, odkriva nam resnico in budi v nas ljubezen do vsega, kar je našega. — Kdor dosti bere, dosti ve. Slovenčeva knjižnica vrši veliko delo, zato segajte po njenih knjigah, ki jih izdaja.

Slovenčevo knjižnico v vsako slovensko hišo!

Nagrajena dobrosrčnost

Klavrno je hodil Jožef Bregar sem in tja po sobi. Njegova plečata postava je bila nekam skljućena, kot da bi jo težko breme težilo k tlom.

Zlato sonce je sijalo v sobo, vendar ni moglo pregnati gub s kmetovega obraza.

Ko bi še ob dvanajsti uri ne prišla rešitev, potem bi bil izgubljen in kot berač bi moral zapustiti rodno grudo.

»Kar koli me boste prosili, Vam bom dal!«

Kako pogosto je klical Boga in prosil za pomoč, toda nikogar ni bilo, ki bi ga uslišal. Tako je izgubil vero vase in v Boga.

»Ni več Boga, sicer bi ne bil dopustil, da čisto propadem!« je vedno odgovarjal svoji ženi, kadar ga je skušala potolažiti v nesreči.

Zaradi slabe letine in bolezni pri živini je bil prisiljen, sposoditi si večje vsote denarja, ki bi jih sedaj moral vrniti. Že do vratu zakopan v dolgove je hodil od kraja do kraja, da bi še enkrat dobil posojilo. Zaman!

Težavno se je Bregar spustil na zofo in ni slišal, kdaj je njegova žena neopaženo stopila v sobo. Rahlo je pobožala moža po laseh in mu nežno dejala:

»Ne povešaj glave, Jožef, in zaupaj v Boga, bo spet vse najbolje obrnil!« mu je rekla nežno.

Trudno je Bregar porinil stran roko svoje soproge.

»Ti mi sicer dobro hočeš, Marija, hvala ti za to. Toda poglej, od zore do mraka sem garal, da bi se spet malo povzdignil, a moj trud je bil zaman. Moči pa mi že pojemajo.

Zamišljeno je žena gledala skozi okno in bolestne poteze so spreletavale njen obraz.

»To, da jaz tudi tebe obenem s seboj peham v nesrečo,« je znova začel Bregar, »je najhujše, kar trpim.«

Toda še preden je Marija mogla na to odgovoriti, je nenadoma začel pes na dvorišču divje lajati.

Prikazal se je elegantno oblečen mlad moški, ki je želel govoriti s kmetom. Pri tem je vdano pogledoval oba starca, ki sta že napeto čakala, kaj tujec sploh hoče.

Čim se vsede, začne razgovor:

»Okrog 25 let je sedaj, odkar se je v viharni zimi zglasil pred vašimi vrati reven, desetletni deček, da bi vam ponudil naprodaj del svojih življenjskih potrebščin, kakor vezalke, zadrguljice, vžigalice in podobno. Tisti deček se tudi v najhujšem viharju ni bal dolge poti od mesta do vasi — v upanju, da bo svoje stvari na deželi prej vnovčil, da bi potem z malim zaslužkom mogel pomagati staršem in bolnim sestram.

Toda zastonj je hodil od hiše do hiše, le vi, gospod Bregar, ste se dečka usmilili. Sprejeli ste ga v hišo in ga prijazno pogostili. To pa še ni bilo vse: podarili ste mu tudi sicer majhen znesek, pa zadosti velik, da se je za nekaj tednov iznebil mučnih skrbi. Nato pa ste zapregli konje in dečka odpeljali nazaj v mesto, zakaj peš bi bil fant med potjo obnemogel in gotovo zmrznil.«

Tujec je umolknil. Tedaj pa je Bregar ostro vprašal:

»Sicer se medlo še spominjam onega primera, toda kaj vi prav za prav hočete s svojim pripovedovanjem?«

»Kaj hočem, gospod Bregar? Nič drugega, kot dati vam hočem 3000 mark na razpolago.«

Ves iz sebe skoči Bregar pokonci in udari s pestjo po mizi, da je kar zabobnelo.

»Gospod!« zavpije razdraženo, »ali se hočete iz mene v nesreči še norčevati?«

Tudi tujec je vstal in pomirljivo dejal: »Ne, gospod Bregar, nisem se prišel norčevat, ampak pomagat vam.«

»Saj me vendar niti ne poznate!«

»O, da, gospod Bregar!« In tujec se je pri tem začel debelo smejati. »Tisti dečko, ki ste ga pred leti obvarovali gotove smrti, njegove starše in sestre pa lakote, tisti deček sem — jaz. Ono plemenito dejanje se mi je tako globoko vtisnilo v dušo in mi dalo toliko moči, da sem v življenju začel napredovati. S pridnostjo in varčevanjem sem se celo povzpel do malega premoženja in sedaj me veseli, da vam morem pomagati.

Ko ste se zaradi nekega posojila zadnjič zglasili v mestu pri gospodarski Zbornici, katere nadomestni direktor imam jaz čast biti, in ste bili tam zavrnjeni, tedaj je bil v meni sklep storjen. In sedaj sem tukaj. Izvolite!«

Jožef Bregar sprva ni našel nobene primerne besede, nato pa je zajecljal:

»In če vam jaz ne bom mogel vrniti?«

»Potem naj vas to ne skrbi! Ta vsota je tako malenkostna v primeri z dobroto, ki ste mi jo bili pred leti izkazali.«

Gospa Bregar, ki se je vsa ginjena ves čas borila s solzami, pa je preprosto dejala:

»Vidiš Jožef, še je Bog!«

Jožef Bregar se je znova naslonil na zofo in silno ihtenje mu je privrelo iz prsi.

Dobro delo, ki ga je bil nekoč storil, a je nanj že pozabil, ga je sedaj rešilo gotove pogube.

(W. Frenzel.)

Kdor si je denar nepošteno pridobil — ta bo še pošteno plačal za Zimsko pomoč...

Izreden živžav na glavni pošti

Nepouč»n človek, ki je prihajal te dni na glavno pošto po opravkih, da bi v pritličju kupil pisemske znamke, da bi oddal priporočeno pismo ali pa v I. nadstropju pri blagajni odposlal denar, je vselej opazil v levem kotu vestibula prav pisano množico, ki se je hudo drenjala in pritiskala k okencu. Sprva je smatral, da tam ljudje oddajajo kaka pisma za zamejstvo, pa se mu je vendar posvetilo in čudno zdelo, kako naj nedorasli fantiči dopisujejo s tujino. Ob straneh je opazil tudi resnejše gospode, ki so se razgovarjali z onimi, stoječimi v gostem repu. Tu imajo moški ogromno večino, žensko krilo je kaj redko. Nepoučeni gledalec je opazil na videz znanega gospoda. Da dobi pojasnila, na kaj čakajo ti ljudje, ga je vljudno pobaral: »Gospod, oprostite! Na kaj čakajo ti ljudje? Kaj kupujejo?« — Gospod se je malce hudomušno namrdnil in odvrnil:

»Bone za hiter dobiček in zaslužek delijo pri okencu!«

Radovednež se je nekoliko vznejevoljil, misleč, da ga gospod hoče potegniti, in mu je pripomnil: »Na kakšne bone vendar? Mislite mene...« Gospod pa mu je nato lepo mirno in postrežljivo povedal: »Pri okencu prodajajo za Ljubljansko pokrajino pretiskane italijanske poštne znamke vseh vrst!« — »Tako, hvala vam...« In začela sta razgovor. V torek n. pr. so dopoldne in popoldne prodajali znamke po 10 in 25 lir. Ob okencu so se drenjali moški vsake starosti. Prodajali so znamke filatelistom in špekulantom s poštnimi znamkami. V vrstah so stali starejši moški, poleg njih zastavni mladeniči in med njimi se je vrtel fantovski drobir vseh let, drobir, ki ni star osemnajst let, ko ne more še puške držat in ga tudi cesar noče k sovdatom imet. Po vestibulu je bil pravcati živžav. Mladina se je seveda podila okrog. Posedala je in živahno debatirala ali kupčevala. Kar se je začul gromek glas: »Okence so zaprli! Danes ne bodo več prodajali!« — Pa je vodja malega fantovskega naraščaja s črno kučmo na glavi zavpil: »Fantje! K Slamiču pojdimo na pivo!« Fantiči so jo odkurili.

Radovednež, ki se je začel zanimati za celo zadevščino, je dobil od stalnega gosta še mnogo pojasnil in tudi to zgodbo:

»Pred dnevi se je zgodil tu ginljiv prizor. V temle kotu je stala revna ženica s sinčkom, ki je tiščal v rokah par kovačev. Pristopil je k njima gospod, ju povprašal, na kaj čakata. Ko sta mu povedala, je dečku naročil: »Kupita znamke zame! Seveda znamki po 10 in 25 lir! Vrnem se čez eno uro in jih bom dobro plačal! Za gotovo me čakajta!« Ko se je gospod vrnil, mu je deček pomolil obe znamki. Gospod je znamki pogledal, dečku pa izročil odprto kuverto. Fantek jo je površno odprl. Oči so se mu hvaležnosti zasolzile. Dobil je za obe znamki 300 lir. To je bila tega gospoda lepa gesta za Zimsko pomoč!« je končal pripovedovalec.

Na glavni pošti v vestibulu se sedaj kupujejo pretiskane znamke. To je prva faza. Pozneje, tako pravijo, se prične prava filatelistična borza. To je zapisal kronist, da bodo vedeli potomci, kaj so Ljubljančani vse počeli v dobi najhujše vojne vihre, meseca svečana 1944 Gospodovega leta.

—II—

Novi grobovi

† **Ivan Jernejc.** V Ljubljani je za vedno zatisnil oči gospod Ivan Jernejc. K zadnjemu počitku ga bodo pospremili v četrtek, 10. februarja ob pol treh iz kapele sv. Jožefa na Žalah.

† **Ivan Ropret.** V Ljubljani je za vedno zatisnil oči kovinski mojster, g. Ivan Ropret. Blagega rajnega bodo pospremili na zadnji poti v četrtek, 10. t. m. ob pol štirih popoldne iz kapele sv. Petra na Žalah. Sv. maša zadušnica bo v torek, 15. t. m. ob sedmih v župni cerkvi svetega Cirila in Metoda.

Naj rajnim sveti večna luč, njihovim dragim pa naše iskreno sožalje!

Zgodovinski paberki

10. svečana:

l. 1630. je umrl v Gornjem Gradu ljubljanski škof Tomaž Hren, o katerem piše že Valvazor, da sodijo na Kranjskem, da bi ga mogli z vsemi častmi imenovati apostola Kranjske —

l. 1763. sta sklenili Anglija in Francija mir v Parizu in tako pripravili tla za zaključek sedemletne vojne. Marija Terezija se je morala v avstrijski nasledstveni vojni (1741—48) odpovedati Šleziji v korist Prusije. Da bi izgubljeno deželo znova pridobila, se je zvezala s staro sovražnico Habsburžanov Francijo, tretji zaveznik je bila Rusija. Pruski kralj Friderik V. je imel edinega zaveznika v Angležih. Nenadno je vdrl na Saško, ki je bila tudi v sovražnem taboru in obkolil njeno armado pri Pirni, nato je premagal Avstrijce pri Lozovicah in pri Pragi pa doživel hud poraz pri Kolinu. V naslednjih letih je deloma zmagoval Friderik deloma zavezniki, zlasti težak poraz so mu prizadeli Rusi pri Kunersdorfu, toda z neverjetno vztrajnostjo se je kralju posrečilo rešiti državo. V tem sta umrla angleški kralj Jurij II. in nekaj let nato še ruska carica, oba nova vladarja sta izstopila iz starih zvez. Marija Terezija je obupala, da bi mogla Šlezijo še kdaj iztrgati Prusom, zato je sklenila mir. Sedemletna vojna je utrdila prusko velevlast. Rusija je dobila odličen vpliv na razmerje med evropskimi državami. Francija je izgubila Kanado in kolonialno posest v Prednji Indiji, kjer se je utrdila Anglija, ki si je v tej vojni priborila svetovno gospodstvo na morju. Evropa je dobila ono politično lice, ki ga je obdržala nad sto let. Pet velevlasti: Anglija, Francija, Avstrija, Prusija in Rusija je odločalo o usodi našega kontinenta in s tem seveda tudi sveta —

l. 1923. je umrl v Münchenu fizik in znamenit raziskovalec Viljem Konrad Röntgen. Odkril je po njem imenovane žarke, ki niso samo izredne važnosti za fiziko, temveč so posebno pri diagnozi in terapiji napravili človeštvu neprecenljive usluge. Tudi na drugih področjih je Röntgen veliko delal. L. 1901. je dobil za svoje znanstveno delo Noblovo nagrado.

Vsakdanja Ljubljana po kronistovih zapiskih

Nova snežna odeja

Kombinacije na osnovi dolgoletnih vremenskih opazovanj in po izkušnjah starih vremenarjev so dnevi od 8. do 10. t. m. zelo kritični za vremenske spremembe. Torek je bil prav kritičen dan. Podnevi je bilo znosno vreme, ne premrzlo, pa tudi ne pretoplo. A proti večeru se je vse preobrnilo. Ob zgodnjem mraku so se začele na zmrznjeno zemljo v gostih in debelih kosmih vsipati snežinke, kmalu v dobri poldrugi uri je bila vsa ravan pokrita z novo do 10 cm visoko snežno odejo. Po hribih je že prejšnje dneve, ko je v ravnini deževalo, zapadel nov sneg. Ta zima je kaj revna na snegu. Prvi sneg smo sicer dobili primeroma zgodaj, saj je zapadel že 7. novembra ter pokril na debelo polja in travnike. Hitro je skopnel, ko so nekateri napovedovali hudo zimo in veliko snega. Druga večja snežna naklada je sledila čez nekaj dni, 15. novembra. Tudi ta se ni ohranila. Tretja naklada je bila potem 26 novembra. Decembra je dvakrat po malem snežilo, tako 5. decembra pred Miklavžem in 26. decembra na Štefanovo. Četrta naklada je sledila za novo leto. Januarja je nekajkrat prav malo snežilo. V torek, 8. februarja pa pošteno. Sneg je zelo južen, zato se je po ulicah napravila brozga.

Posledice badoglievskega poloma pred sodiščem

Polom badoljevske vojske 9. septembra lani. Po nekaterih krajih v mestu in okolici so ljudje plenili in kupovali od vojakov najrazličnejše blago. Posebno živahno pobiranje in zbiranje italijanskega blaga je bilo na Viču. Med drugim so tam oplenili neko mehanično delavnico, ki jo je etablirala italijanska vojska. Poleg te delavnice pa je imel svojo mehanično delavnico U. Kavčič na Tržaški c. Dne 9. septembra so nekateri vdrli tudi v njegovo delavnico, misleč, da je to italijanska delavnica. Modistinja Danijela L. je prišla v delavnico in si prilastila žensko kolo, ki je bilo dano v popravilo in last Jelnikarjeve. Pozneje se je stvar razjasnila. Toda Danijela je prišla pred kazenskega sodnika-poedinca, obtožena zaradi prestopka tatvine. Priznala je. Bila je obsojena na dva meseca strogega zapora, pogojno na dve leti.

Mrtvilo na živilskem trgu

Na živilskem trgu so pometači pospravili sneg le na nekaterih krajih, ker je bilo postavljenih na redko nekaj stojnic in klopi. Kakor druge dneve ob slabem vremenu je tudi v sredo nastopilo nekako mrtvilo. Branjevci so bili dobro založeni z veliko in lepo cvetačo. Prodajali so tu in tam česen in čebulo. Domače prodajalke so prinesle na trg očiščen in opran peteršilj. Neka ženska je prodajala lepo in zdravo črno redkev. Za domači rdeči radič ali cikorijo so se gospodinje zanimale in ga vsega hitro pokupile.

Kakor poročajo, je sindikat trgovcev z zelenjavo na debelo prejel iz Italije veliko pošiljko zeljnatih glav in ohrovta. Prispelo je tega sočivja veliko, toda mnogo ga je šlo v upadek, ker so glave zelja in ohrovta na glavnem tovornem kolodvoru očistili. V četrtek bodo prodajali zelje odnosno ohrovt v mestni lopi po ceni, ki jo bo določil Prevod.

Veliko je že sedaj zanimanje za razna semena. Okoli semenaric je sedaj vsak dan več kupovalk. Mnogi nasvetujejo, da naj se obdelovalci vojnih njiv pravočasno preskrbe z vsemi semeni. Drugi so mnenja, da so še vedno v rezervi primerne semenske zaloge.

Za današnji dan

Koledar

Četrtek, 10. svečana: Sholastika, devica; Sotera, devica in mučenica; Silvin, škof; Viljem, spoznavalec.

Petek, 11. svečana: Lurška Marija; Adolf, škof; Deziderij, škof in mučenec.

Dramsko gledališče

»Vera in nevera«. Red Četrtek. Ob 16.

Operno gledališče

»Melodije srca«. Red A. Ob 16.

Kino »Matica«

»Beli sen« — Predstave ob 15 in 17.30.

Kino »Unione«

»Anka in plavolaska«. — Predstave ob 15.30 in 17.30.

Kino »Sloga«

»Velika nogometna igra«. Predstave ob 15 in 17.

Lekarniška služba

Nočno službo imajo lekarne: dr. Piccoli, Bleiweisova cesta 6; mr. Hočevar, Celovška cesta 62, in mr. Gartus, Moste, Zaloška cesta 47.

Ljubljanskim meščanom

Naša prošnja za pomoč beguncem z Dolenjske, Notranjske in Belokrajine je našla v Ljubljani že dober odmev. Dobili smo to in ono, a prav nič ponudb ni prišlo za stanovanja begunskim družinam ali posameznikom. Begunci pa še tako prosijo, posebno družine z otroci, za kak kotiček, kjer bi skupno preživljali težke dneve. Pokrajinska uprava kot tudi mestno županstvo nam pomagajo prav radi. Saj sami oskrbujejo veliko število beguncev. Samo v šolah na Ledini in učiteljišču je čez tisoč moških, a vendar še ni potrebam docela ustreženo. Zato prosimo ljubljansko javnost ponovno še v tem pogledu. Tu in tam bi se dobila kakšna soba, seveda s posteljo, če bi se domači odrekli dosedanji udobnosti vsaj za kak mesec. Ne bojte se nas, ne bomo vam v nadlego več kot to, da bomo pod istim krovom. Da, hvaležni vam bomo sedaj in v bodoče. Prosimo! Prijazne ponudbe se sprejemajo v Kmečki pisarni, Kolodvorska ul. 22, telefon št. 45-97.

Odbor za dolenjske, notranjske in belokranjske begunce.

Zahvala beguncev gledališču

Uprava narodnega gledališča v Ljubljani nam je v svoji naklonjenosti do ubogega pribeglega prebivalstva s podeželja oskrbela v ponedeljek brezplačno predstavo »Cvrček za pečjo«. Vsa hiša je bila polno zasedena, tako se je zveselila naša begunska družina nepričakovanega prijetnega iznenadenja. Ne da se trenutno napisati, kak blagovoljen učinek je imela ta plemenita gesta gledališke uprave. Še danes se pogovarjajo o teh in onih doživljajih v lepi veliki hiši, katero marsikateri doslej še ni videl od znotraj. Največji učinek je pa ta, da se nam je za nekaj ur pretrgala grenka tuga, ki nam jo begunsko življenje neprestano vsiljuje. Premnogi so se po dolgih tužnih dnevih spet enkrat prav prisrčno nasmejani slijajnemu izvajanju nam podeželanom nedosegljivega igralnega osobja brez izjeme. Svetal trenutek, ki nam ne pride iz spomina in bo oživljal še dolgo ob pripovedovanju domačim spet v naših vaseh. Pa tudi kulturni učinek ni zgrešen. Marsikateri fant in dekle, mož in žena sta se spominjala svojih nastopov na domačem odru, ki so danes, žal, oh, žal, skoro vsi v pepelu. Ta in oni je gledal tudi ustroj scenerije in odra samega, kar bo skušal posneti pri gradbi novih Prosvetnih domov, ko se vrnemo. Upravi narodnega gledališča in ravnateljstvu Drame naša prisrčna zahvala. Imejte zavest, da ste s tem izvršili lepo kulturno delo! Hvala vam!

Za odbor dolenjskih, notranjskih in belokranjskih beguncev — Škulj.

Zatemnitev odslej od 6 zvečer do 6 zjutraj!

Objava poveljstva slovenskega domobranstva

Po razpisu nagradnega natečaja za najboljšo domobransko koračnico je prispelo na Poveljstvo Slovenskega Domobranstva mnogo pesmi, od katerih pa jih je v pretres komisije prišlo samo 10, ker ostale niso odgovarjale razpisu.

Komisija se je sestala dne 27. januarja ob 17.30 v opernem gledališču in je bila sestavljena takole:

Predsednik komisije: podpolkovnik g. Ferdo Herzog, namestnik upravnika drž. gledališča v Ljubljani.

Člani:
nadsvetnik g. Heribert Svetel;
direktor opere g. Vilko Ukmar;
direktor drame g. Ciril Debevec;
skladatelj g. Janez Gregorc;
kapelnik g. Florjan Leskovar;
stotnik g. Ladislav Lah;
nadporočnik g. Daniel Barle;
književnik g. Stanko Kociper.

Po predvajanju vseh v poštev prihajajočih pesmi je komisija soglasno sklenila, da se prva nagrada ne podeljuje nobeni predloženih koračnic, drugo nagrado pa je razdelila tako, da dobi pesem pod geslom »Za vero in dom« (300 lir), pesem pod geslom »Kriški — Bistran« pa 200 lir.

Poveljstvo Slovenskih Domobrancev vabi tekmovalce, da se oglase v Srednji tehnični šoli v Aškerčevi ulici, I. nadstropje, desno (Šolski odsek), da jim bodo vrnjene predložene pesmi, oziroma da sklenejo dogovor za eventuelni odkup.

Poveljnik.

V. sinfonični koncert

Na V. rednem letošnjem sinfoničnem koncertu se bodo izvajali, pod vodstvom dirigenta Draga Maria Šijanca, Dvořakovi »Slovanski plesi« v posebnem izboru. Dvořak je napisal svoje »Slovanske plese« v dveh opusih, in sicer: op. 46 ter op. 72. Vsak opus šteje po 8 plesov. Iz teh plesov je določil dirigent Šijanec za ponedeljkov koncertni spored iz opusa 46 št. 1, 2, 3, 4 in 8; iz opusa 72, pa št. 2, 4, 5, 7 in 8. To so deloma najbolj znani, deloma pa tudi manj znani, a izredno lepi umotvori češke sinfonične glasbe. Koncert bo izvajal povečani radijski orkester Ljubljanske radijske postaje vršil se bo v ponedeljek, dne 14. t. m., začetek točno ob 18. uri, konec ob 19. uri. Predprodaja vstopnic v Knjigarni Glasbene Matice.

STARŠI! KRSTNI BOTRI IN BOTRICE!
Ne premišljujte, kaj bi dali za darilo otroku.
Dajte mu krasno spominsko knjigo
»MOJA MLADA LETA«
Cena: kart. 55 lir; v polplatno 60 lir.
Vezave v celo platno po izbiri.
LJUDSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI
Pred školijo 5 Miklošičeva cesta 5

Bukovo oglje za obrtnike in industrijo

Pokrajinski gospodarski svet objavlja, da bo v prihodnjih dneh zopet razdeljeval bukovo oglje za obrtnike in industrijsko porabo. Upravičenci, predvsem oni, ki pri zadnji razdelitvi niso mogli biti upoštevani, ali oni, ki nujno potrebujejo še nadaljnje količine oglja, naj se prijavijo do četrtka, 10. t. m., s pismeno vlogo v uradu za kurivo, Beethovnova 10, kjer bodo prejeli nakazila.

Dramsko gledališče

Četrtek, 10. februarja, ob 16: **»Vera in nevera«.** Red Četrtek.
Petek, 11. februarja: Zaprto.
Sobota, 12. februarja, ob 16: **Robinzon ne sme umreti«.** Red A.

Prihodnji teden bo premiera Molierovega »Namišljenega bolnika«. V njem je pokazal dramatik tragikomični tip namišljenega bolnika, ki deloma tiranizira svojo okolico, deloma pa je žrtev sebičnosti in spletk. Tokrat bo režiral Molierovo delo prvi čna našem odru Jože Kovič, ki bo igral tudi naslovno vlogo.

Operno gledališče

Četrtek, 10. februarja, ob 16: **»Melodije srca«.** Red A.
Petek, 11. februarja: Zaprto.
Sobota, 12. februarja, ob 16: **»Mrtve oči«.** Red Sobota.

Dnevne novice

Slovesni requiem za padlim inž. **Mirkom Simončem** bo v četrtek ob 7 v stolnici.

Na spominski dan prikazanja b. D. M. v Lurdu, petek, 11. februarja, bo v cerkvi sv. Jakoba vsakoletna večerna pobožnost, ki se je ljubljanskim vernikom tudi iz drugih župnij zadnja leta tako priljubila. Ob 18 bodo litanije, nato govor in procesija z lučkami po cerkvi. Med procesijo molimo sv. rožni venec in pojemo lurško pesem; na koncu kratka molitev za mir pred lepo lurško kapelico, kjer se bo tudi v osmini vsak dan opravljal sv. rožni venec z molitvijo za mir. Zlasti mladina in moški lepo vabljeni k tej mirovni pobožnosti.

K slovesni zadušnici za pokojnim profesorjem Androm Kuljišem, ki bo v soboto, 12. t. m., ob 8 v mestni župni cerkvi v Trnovem, vljudno vabi vse tovariše in bivše učenke ter pokojnikove prijatelje in znance ravnateljstvo bivše Mestne ženske gimnazije.

Uprava Državnih gledališč javlja: V primeru letalskega alarma bodo predstave v gledališčih prekinjene. **Iz opernega gledališča** naj se občinstvo zateče: parterni sedeži v zaklonišče v Trboveljski palači, vse lože in dijaško stojišče v zaklonišče palače Bata, balkonski in galerijski sedeži in galerijsko stojišče v javno zaklonišče pred Muzejem. — **Iz dramskega gledališča** naj se občinstvo zateče: parterni sedeži, lože in dijaško stojišče v javno zaklonišče na Kongresnem trgu, balkonsik, galerijski sedeži in galerijsko stojišče v javno zaklonišče v Turnograjski ulici (nasproti Drame). Če traja alarmno stanje več kot 30 minut, se predstava ne nadaljuje.

Lepa jabolka se bodo delila na frančiškanskem odru, ko se bo uprizorilo »Usodno jabolko« (spisal Janko Mlakar). Hči in sin bosta v štirih dejanjih reševala očeta iz ječe, Ljudmila preoblečena v paža, s solzami, Vid kot grofinja, z lažmi. Ker igra ni za resni postni čas, jo bomo igrali drugo predpostno nedeljo 13. februarja, ponovili pa na pustno, 20. februarja. Režiral jo bo avtor sam. Obakrat začnemo točno ob 16. Vstopnice v predprodaji v trgovini Sfiligoj, na dan predstave pa pri dnevni blagajni od 9.30—12 in od 14 dalje. Cene od 10 lir navzdol.

Dijake, dijakinje, ki nimajo rednega pouka, opozarjamo na instrukcije vseh predmetov, ki so jamstvo za uspešno dovršitev razreda. Tečaji nemščine, italijanščine, francoščine, angleščine. Najmodernejši način pouka — skupine po razredih — posebne učilnice. **Specialne strokovne instrukcije, Kongresni trg 2-II. Vpisovanje dnevno.**

INSTRUKCIJE za ŠOLO!!! NOVI TRG 5.

Bridko sliko Amerike prikazuje roman »Sadovi jeze«, najsilnejša obsodba človeškega nedela in visok spev človeških rok. Krasna oprema! Dobite v vseh knjigarnah.

Novi strojepisni tečaji se pričenjajo 15. in 16. februarja. Vpisovanje dnevno. Informacije: **Christofov učni zavod, Domobranska 15.**

Celjeno občinstvo opozarjamo, da bo v nedeljo, 13. februarja, ob 16 uprizorjena na Rokodelskem odru odlična komedija v treh dejanjih »Postržek«. Ker je za predstavo veliko zanimanje, si nabavite vstopnice v predprodaji, ki bo na dan predstave od 10—12 in od 14 dalje do pričetka v društveni pisarni, Petrarkova 12-I., desno.

Oddelek poljedelskih delojemalcev Pokrajinske delavske zveze priredi za begunce iz Dolenjske in Notranjske v nedeljo, 13. februarja, ob 15.30 brezplačno gledališko predstavo »Izgubljeni raj«. Igra bo v dvorani Pokrajinske delavske zveze, Miklošičeva cesta 22 a (Delavska zbornica). Brezplačne vstopnice dobijo begunci v pisarni za begunce v šoli na Ledini in v Kmečki pisarni, Kolodvorska 22.

Licitacija zapadlih predmetov bo v soboto, 12. februarja, ob 15 v mestni zastavljalnici na Poljanski cesti 15.

Slovenski Rdeči križ poroča

Zahvale. Slovenskemu Rdečemu križu so darovali: Ga. Pavla Arko v počastitev spomina pok. ge. Elize Matko, znesek 150 lir; gg. Drame Jurečič in Krašovic namesto rož na grob pok. g. Zajca Ivana 150 lir; g. Jeraj Anton, beton. mojster, Trata št. 5, 200 lir za povratnike; uslužbenci tvrdke I. Avšič namesto cvetja na grob pok. g. Šimnovca Alojzija 150 lir; g. Hieng Janez namesto venca na grob pok. g. Rajka Mlejnika 100 lir; v isti namen g. Hieng Ernest 200 lir in rodbina g. inž. Prelovška 200 lir. Prisrčna hvala!

Kaj je novega pri naših sosedih

Iz Trsta

Razprave pred sodiščem. Pred tržaškim porotnim sodiščem bodo v prihodnjih dneh naslednje razprave: 15. februarja bo stala pred porotniki Štefanija Jung iz Kala pri Kanalu, ker je 13. julija 1941, torej v času vojne, širila alarmantne novice, češ da so Rusi že v Mariboru in se bližajo Ljubljani. — 15. februarja se bo moral zagovarjati Viktor Škerjanc z Velikega Otoka, ker je 13. decembra 1941 na cesti Postojna—Otok napadel Josipa Brasa in si prilastil 1170 lir. To delo je izvršil s svojim bratom Rafaelom, ki je bil že lani pred porotnim sodiščem obsojen na tri leta zapora in 2000 lir denarne kazni. Ker je bil zdaj tudi Viktor aretiran, se bo razprava obnovila. — 16. februarja bo pred sodiščem Josip Marič iz Romansa ob Soči, ker je 4. aprila 1943 širil napačne politične novice. — 17. februarja bo na vrsti Peter Petrosin iz Trsta, ki se bo moral zagovarjati, ker je 6. junija 1943 na Bazovici z dvemi streli iz puške povzročil smrt trgovca Henrika Garavella. — 19. februarja pa bo stala pred sodiščem cela vrsta obtožencev, in sicer: Albin Tedesco, Pavel Bertocchi, Angel Tedesco, Hubald Bolk, Rafael Pobega, Gentile Terzi, Angel Bordon, Elija Sker, Pavel Pobega, Emilij Brajin, Josip Tedesco, Silvan Pobega, Silvan Depanger, Benjamin Pobega, Aldo Tedesco, Liljana Pobega, Avguštin Bertocchi, Aldo Bertocchi, Marij Bertocchi, Marcel Vatovan, Josip Pobega, Milan Bertocchi in Marta Bertocchi, ker so 5. novembra 1942 v Pobegih v Istri s pomočjo drugih oseb — Albin Tedesco je imel celo samokres — metali kamenje na financarskega komandirja Vika Girottija in na financarja Vincenca Imperlinija, ki sta stražila neko stanovanje in čakala voz, da bi odpeljala zaplenjeno meso vola, ki je bil na skrivaj zaklan. S svojim napadom so tako prisilili oba financarja k begu, ker so grozili, da bodo napadli stanovanje.

Prijeti zlikovci. 13. januarja sta prišla v pralnico Frančiške Žiberne dva neznanca, češ da sta od policije, in sta odpeljala dve košari in velik kovčeg, ki ga je sprejela Žiberna v shrambo od neke gospe. Šele ko sta odpeljala, se ji je zazdelo sumljivo, pa je celo stvar javila policiji, ki je ugotovila, da sta tatvino zagrešila Spartaco Luches in mladoletni U. B. Mlajši je priznal, da so ju k temu dejanju nagovorili Zorko Rogo, Viktor Kohl in Klavdij Quagliotti, ki se tega sami niso upali storiti, ker jih je Žibernova poznala. Perilo, ki je bilo v košarah in v kovčku, sta prodala in izkupiček 14.000 lir sta si razdelila, poleg tega pa sta izplačala trem, ki so jih k temu nagovorili, po 1000 lir vsakemu. Vseh pet zlikovcev je policija aretirala, z njimi pa tudi Rozo Zorzetti, ki je shranila ukradeno blago.

V Trstu so umrli: Adela Polak, Ivan Freno, Napoleon Gustav Tassini, Lauretta Germesi, Anton Buzzi in Anton Canciani.

Z Goriškega

Kulturno-zgodovinska najdba iz dobe Langobardov. V Gorici so našli pri zemeljskih delih za protiletalsko zavetišče dva grobova langobardskih vojščakov. Grobova sta iz časov ob koncu 5. stoletja po Kr. Ležala sta približno poldrug meter pod površino. V njih so našli poleg kosti tudi po en meč, po eno sulično konico in nekakšen nožič, dolg 19 cm. Primerjava z najdbami v bližini Postojne in v Čedadu je dokazala, da gre vsekakor za langobardske vojaške grobove. Dolge meče so našli svoj čas tudi na drugih mestih v Gorici; Langobardi so jih nosili v usnjatih nožnicah. Suličaste konice so bile pritrjene na kopjih, nož pa so uporabljali v bojih moža proti možu. Menda so bili včasih celo zastrupljeni. Najdeno orožje kaže, da sta bila v grobu pokopana dva navadna langobardska vojaka.

S Spodnje Štajerskega

Huda nesreča. Na Janževskem vrhu pri Podvelki stanujoči trgovski nameščenec Albin Žunko se je peljal po cesti z motociklom. Ko je hotel prehiteti voz, mu je spodrsnilo ter je odletel v cestni jarek. Nezavestnega so ga prenesli v mariborsko bolnišnico. Pred leti je doživel Žunko že podobno nesrečo in mu je tedaj počila lobanja.

Nadporočnik Hartmann, ki se je rodil leta 1916 v Mariboru in ki je vse svoje življenje posvetil stranki, je padel na bojišču sredi januarja. Hugo Hartmann je pristopil že leta 1930 v hitlerjevsko mladino v Gradcu. Leta 1935 pa se je moral iz Gradca umakniti v pravo Nemčijo, kjer je služil v avstrijski legiji. Udeležil se je vkorakanja nemških čet v Avstrijo in v Sudete. V pohodu proti Poljski je bil prvi vojak iz Gradca, ki je dobil železni križec druge stopnje. Leta 1940 je bil v narviški skupini in je zavzel angleško postojanko, nakar je dobil železni križec prve stopnje. Dve leti in pol se je nato boril na fronti ob Ledenem morju, kjer je bil tudi ranjen. Leta 1942 je bil v borbah na Kavkazu, pa je hudo zbolel. Po ozdravljenju je bil poslan na italijansko bojišče, kjer ga je doletela junaška smrt.

Hrabri Spodnještajerci. Z železnim križcem druge stopnje so bili odlikovani naslednji Spodnještajerci: desetarji Franc Peček, Janez Peček in Rudolf Osmec iz ormoške okolice ter desetar Ignacij Topolovec iz ptujskega okraja, dalje desetar Alojzij Rap iz Loč ter vojaka Jožef Tušek in Janez Goričan iz Rač.

Z Gorenjskega

Na vzhodnem bojišču je padel 24 letni vojak v grenadirskem polku Jožef Pintar. Doma je bil iz Javorij nad Škofjo Loko. Za njim žalujeta mati Ana in sestra Pavla. Dalje je na vzhodnem bojišču padel 18 letni Pertont Viktor iz St. Vida.

Pester večer v Kranju je zbral veliko število članov kranjske krajevne skupine. Med zabavno glasbo je bila tudi šaljiva tombola. Žene so poskrbele, da so sladokusci prišli na svoj račun. Znaten znesek je vrgel večer za zimsko pomoč.

Ne krvavi prvič naš slovenski narod

5

Na deželno brambo Kranjske tedaj še nihče ni mislil. Pač pa so koroški deželni stanovi mesta in kmetje sklenili priti svojim sosedom na pomoč. Krištof Ungnad Sovneški in Viljem Šenk z Ostrovice sta hitela z naglo nabrano vojsko čez Ljubelj in Kokrško sedlo na Kranjsko. Toda sovražnik jo je bil takrat že pobral s svojim plenom nazaj v Bosno.

Kakšno gorje je bilo to leto v deželi, nam pove poročilo celjskega stotnika, ki ga je poslal državnemu zboru v Regensburg. »Lepa opatija Stična je razrušena, Pleterje v razvalinah, Jurklošter, Gornji Grad in Novi Klošter v Savinjski dolini, avguštinski in frančiškanski samostan v ljubljanskem predmestju so razdejani. Velesovo in Mekinje oropane, nune odpeljane. Na Kranjskem so divji sovražniki razrušili in požgali blizu 40, na Štajerskem 24 cerkva. Iz prve dežele so odgnali 10.000, iz druge 5000 duš. Oropali in požgali so pet trgov in do dvesto vasi. Kamor koli so prišli, je bilo vse požgano in pokončano.

Pa nesreče tistikrat še ni bilo dovolj. Tudi južne dežele so dobile svoj delež, kajti meseca avgusta so vdrli Turki na Vipavsko in Goriško. S seboj so odpeljali 5000 ljudi in mnogo živine.

V naslednjih letih so bili Turki redni gostje na Slovenskem. Skoraj vsako leto je zaznamovano v Unrestovi kroniki s požigi cerkva, ropanjem in morijami. Meseca marca 1472 so pridrli na Notranjsko in zažgali župno cerkev v Cerknici. Ko so prišli do Ljubljane, so našli mestna vrata zaprta in zidovje zastraženo. Utaborili so se na treh krajih: v »Jami« za Sv. Krištofom, v Šiški in na Poljanah. Utrjenega mesta se niso lotili, pač pa so ropali po okolici in zažgali tudi staro župno cerkev sv. Petra. Končno so jih prepodile krogle z Ljubljanskega gradu. Isto leto sta doživeli Goriška in Furlanija hud napad, ob katerem je bilo baje 12.000 ljudi odpeljanih v sužnost.

Vpadi v severne kraje.

Prihodnje leto je turški napad veljal posebno Koroški, ki je takrat prvič videla svojega sovražnika. Župnik Unrest živo opisuje ta strašni obisk.

Bilo je v četrtek po sv. Matevžu, 23. septembra, ko so prišli Turki skozi Žumberk na Kranjsko. Blizu Novega mesta so ujeli Korošca Mihaela Cvitarja, ki jim je moral kazati pot. Kakor vihra je divjala četa skozi Mirno peč in Trebnje proti Ljubljani. Po Vatvazorjevem poročilu je bilo 18.000 konjenikov in 9000 pešcev. Mesta se niso lotili, ker niso imeli s seboj pripravnih topov za obleganje in jim je bilo le za rop. Divjali so naprej mimo Kranja čez Št. Jurij in Kokrško sedlo in se v soboto že prikazali pred Kaplio. Tukaj bi bili lahko sovražnika ustavili, ker je soteska proti Rebru že po naravi utrjena. Toda prestrašeni prebivalci se za tak odpor niso pripravili. Pobegnili so na visoke pečine poleg Bele in valili skale na sovražne čete v dolini. Na ta način je bilo ubitih 17 Turkov in 200 konj. Pa Turki se za to niso dosti menili. Mrliče so pustili na tleh in dirjali naprej. Še tisti dan so bili pri Rebru. Tu so se razdelili na dva oddelka. Eden je moril in požigal po Junski dolini okoli Dobrle vasi in Pliberka, slednjič pa se je utaboril na desnem bregu Drave blizu Brezja. Celo Velikovec, kjer je bil pravkar semenj, so nameravali roparji napasti. K sreči pa sta jih še o pravem času zagledala nek Kamničan in nek domačin. Hitro sta podrla del mostu čez Dravo in tako rešila zbrano množico gotove smrti. Druga četa je prebrodila Dravo pri Mohličah in drvela ob njenem bregu do Ličje vasi. Potem so se razkropili na vse strani. Nekateri so obiskali Blatograd, Trg, Glinsko dolino, Št. Vid in samostan Št. Jurij ob jezeru, kjer so ugrabili nekaj nun. Čez Ostrovice in Govbre so prišli blizu Velikovca zopet prek Drave v Junsko dolino. — Ena skupina je medtem dirjala okoli Vetrinja, Žig polja in Podkrnosa. Kamor koli ji je pogledalo oko, povsod je bilo videti le goreče vasi, oskrunjene cerkve in brez števila ubitih kristjanov, zlasti otrok. Kakor v posmeh so tirali turški roparji dolge vrste ljudi, okoli 2000, vsakovrstne domače živine, velike tovore ugrabljenega blaga mimo Celovca. Tedaj je hotela četa kmetov v svoji besnosti vsaj nekaj rešiti iz rok grabežljivih roparjev. Planili so iz mesta in jih napadli. Toda niti po številu, niti po bojni spretnosti jim niso bili kos. 90 kmetov je obležalo mrtvih na mestu, drugi so bili razkropljeni na vse strani. Turki pa so odšli s svojim plenom naprej, prekoračili Dravo pri Mohličah in se zopet združili z ostalimi oddelki v Junski dolini. Združeni so potem oropali vso dolino in 29. septembra odrinili proti Guštanju. Pred Slovenjem gradcem pa se jim je postavil nasproti mestni oskrbnik Egidij Schultheitzinger s 100 možmi. Pa je drago plačal to drznost. Njegovi ljudje so bili po večini pobiti, le nekaj jih je moglo zbežati. Pri Slovenjem gradcu so napravili Turki taborišče in prenočili. Zjutraj so se razdelili v dva oddelka. Ena četa je šla skozi Vitanje v Konjice, kje so se povabili pri župniku v goste, drugi so šli čez Velenje, Šoštanj in Savinjsko dolino. V soboto se je dolga vrsta ujetih kristjanov, nabralo se jih je že kakih 8000, in ugrabljene živine pomikala od osmih zjutraj do štirih popoldne počasi mimo Celja. Slovenci so sicer neprenehoma napadali in nadlegovali Turke, pa niso nič opravili. Še tisti dan so roparji naredili mnogo škode pri Sv. Juriju vzhodno od Celja, potem pa so se pri Brežicah umaknili na Hrvaško.

Kako usoden čas so preživljali takrat Slovenci, kako živo so čutili, da gre za njihov obstoj, nam lepo priča obupna prošnja za pomoč, ki so jo kranjski deželni stanovi l. 1474 naslovili na papeža Siksta IV. V tem pismu pravijo stanovi, da preti slovenski deželi ista usoda, kot je zadela grško cesarstvo, Bosno in Srbijo. Pa na Slovenskem se Turek ne bo ustavil, če vsa krščanska Evropa resno ne podpre obrambe slovenskih dežela, bodo Turki prek te zemlje vdrli prav v srčje Evrope. In koga drugega naj bi v tej sili klicali na pomoč, kakor Najvišjega poglavarja svete krščanske vere, ki je od Boga postavljen, da pase njegove ovčice. Če ne bodo Turki občutili krščanskega meča, bodo še z večjim pogumom pretakali krščansko kri. Končno se je bati celo za Rim, kajti Turki so v nekaj letih pridrli od Carigrada do Kranjske.

(Dalje.)

Iz Hrvaške

Brca zadnjemu beograjskemu pučistu. Zagrebški dnevnik »Hrvatski Narod« z dne 14. januarja t. l. objavlja sporočilo časopisne agencije »Exchange Telegraph«, da je begunska vlada Petra Karadjordjeviča v Kairu odpustila iz službe svojega dosedanjega poslanika v Lizboni prof. Radoja **Kneževiča** zaradi njegovega dopisa Petru Karadjordjeviču, v katerem ga poziva na sodelovanje s komunističnim Titovim vodstvom. Prof. R. Knežević je bil s svojim bratom častnikom ter ostalim svojim sorodstvom glavni činitelj v znanem marčnem beograjskem prevratu. Vlada, ki so jo postavili pučisti ga je nato imenovala za ministra dvora ter je kot tak pobegnil tudi v London. Ko se je begunska vlada pričela otresati glavnih pučistov, je za Simovičem, Iličem in ostalimi zadela ista usoda tudi Kneževiča ter je bil odstavljen kot minister dvora in poslan za poslanika v Lizbono. Na tem položaju je sedaj dobil še zadnjo brco ter je bil zaradi svojih simpatij do komunistov in odobravanja njihovih zločinov sploh odpuščen in državne službe.

Nova omejitev uporabe električnega toka v Zagrebu. Zagrebška mestna občina je izdala novo odredbo o omejitvi uporabe električnega toka na področju omrežja mestne elektrarne v Zagrebu, Združenih elektraren Zagreb - Karlovec ter na področju Državnega električnega podjetja. Po tej odredbi je vsaka uporaba električnega toka v brivnicah dovoljena samo za razsvetljavo.

Vračanje internirancev v domovino. Te dni je prispela iz Italije v Sarajevo prva večja skupina internirancev iz posameznih dalmatinskih krajev in otokov. Po krajšem zadržanju v Sarajevu, so interniranci nadaljevali potovanje v svoje domače kraje.

Ukinitev veljavnosti zakona o zaščiti denarnih zavodov v NDH. Hrvatska vlada je izdala zakonsko odredbo, s katero je razveljavila zakon o zaščiti denarnih zavodov na hrvatskem državnem področju. Po določilih novih tozadevnih zakonskih predpisov morajo vsi hrvatski denarni zavodi, ki so se dosedaj poslu-ževali določil zakona o zaščiti denarnih zavodov, do konca junija t. l. sporočiti državni oblasti, da bodo od določenega roka naprej poslovali normalno, če pa tega ne bodo mogli storiti, morajo zaprositi za likvidacijski postopek.

Ureditev vprašanja kmečkih dolgov v NDH. Hrvatska vlada je vzporedno z ukinitvijo veljavnosti zakona o zaščiti denarnih zavodov, izdala tudi zakonsko odredbo o končni rešitvi plačevanja kmečkih dolgov. Po tej zakonski odredbi bodo vsi hrvatski kmetje, ki bodo plačali svoje dolgove do konca junija t. l. imeli pri plačilu dolga 60%, pri plačilu dolga do konca tega leta pa 55% popusta. Hrvatska vlada je istočasno pozvala vse kmečke dolžnike, naj se pri plačilu svojih dolgov poslužijo dovoljenih popustov, kar jim bo sedaj tem lažje storiti, ker lahko vse svoje pridelke prodajo pod zelo ugodnimi pogoji.

Oddajniška skupina Jadransko primorje

RADIO LJUBLJANA

Dnevni spored za 10. februar:

7 Poročila v nemščini — 7.10 Jutranji pozdrav; vmes: 7.30 Poročila v slovenščini — 9 Poročila v nemščini — 9.15 Pregled sporeda (nemški in slovenski) — 12 Opoldanski koncert — 12.30 Poročila v nemščini in slovenščini — 12.45 Koncert lahke glasbe — 14 Poročila v nemščini — 14.10 Vsakemu nekaj — 17 Poročila v nemščini in slovenščini — 17.15 Popoldanski koncert — 17.45 Narodopisno predavanje (dr. Sergij Vilfan: Pravni motivi v naših narodnih pripovedkah) — 19 Koncert slovenske glasbe izvaja radijski orkester pod vodstvom dirigenta D. M. Šijanca — 19.30 Poročila v slovenščini, pregled sporeda — 19.45 Mala glasbena medigra — 20 Poročila v nemščini — 20.10 Napev za napevom — 21 Pisane ljubljanske slike — 22 Poročila v nemščini — 22.10 Glasba za lahko noč.

RADIO TRST

Opozarjamo radijske poslušalce na slovensko radijsko oddajo, ki jo oddaja radio Jadransko primorje postaja Trst vsak dan od 18—18.30 na srednjem valu 263 m. Vse spremembe radijskih oddaj bodo vedno javljene v radiu in v dnevnem časopisju.

MALI OGLASI

ZOBOZDRAVNIŠKO INSTRUMENTARKO (izučeno) ali zobotehnika, večjega tudi v inštrumentiranju — sprejme zobozdravnik. Ponudbe na upravo »Slov.« pod »št. 1041.

OBČINSKEGA TAJNIKA sprejme takoj v službo podeželsko mesto na Dolenjskem. Javiti se v Kmečki pisarni: Kolodvorska ul. 22.

SREBRNINO kovance in druge predmete ter dragocenosti kupujemo po najvišjih cenah. Takojšnja gotovina. — Rudolf Zore, Ljubljana, Gledališka 12. k

MLAJŠI URADNIK išče opremljeno sobo, po možnosti s poseb. vhodom. Ponudbe pod »Točno plačilo« št. 809 na upravo. s

KLAVIRJE popravlja in uglašuje strokovnjaško Rudolf Warbinek - Privoz 10, Pule, telef. 33-40.

DVE SOBI opremljeni, v centru mesta, ena z vhodom s stopnišča, druga z dvema posteljama, s hrano ali brez oddam. Naslov v upravi Slovenca« pod št. 1078.

MIŠI, PODGANE in ščurke zanesljivo pokončate s strupom, ki ga dobite v drogeriji Kane, Židovska 1.

KNJIGE V RAZNIH JEZIKIH znanstvene, novejšega časa, časopise in tudi cele knjižnice kupuje stalno knjigarna Kleinmayr & Bamberg — Miklošičeva 16.

KUPIMO: Levstik, Zbrana dela I. izdaja; Jurčič, Zbrana dela I. izdaja; Stritar, Zbrana dela I. izdaja; Cankar, Zbrani spisi IV. in V. zvezek. Knjigarna Kleinmayr & Bamberg — Miklošičeva cesta 16.

JUTA VREČE kolomaz, karbolinej, čistimadež, barit (težki špat), bela kreda (kalcijev karbonat) na zalogi pri tvrdki »PETRONAFTA« A. Ilmek, Ciril-Metodova (prej Tyrševa) 35a.

KUPIMO PROTI DOBREMU PLAČILU preproge, kavč, pohištvo za samsko sobo in pisarno ter pianino ali klavir. Naslov v upravi »Slovenca« pod št. 1093.

STEKLENICE razne vrste, kupujemo. Plačamo dobro. Na vašo željo jih prevzamemo na domu. B. Gustin, Vodnikov trg št. 2.

»SINGER« šivalni stroj prodam za ceno 2300 lir. Pred škofijo 19, Adamič.

STRUŽNICA in 2 KOMPRESORJA ugodno naprodaj. — Merkur, Puharjeva 6.

KUPIMO bicikljc, motorna kolesa ter gume za motorna kolesa in bicikljc. Merkur, Puharjeva 6. (k

DVE KLAVIRSKI HARMONIKI s 60 basi in registrom, odlični - ugodno naprodaj. Naslov v upr. »Slov.« pod št. 1074.

MIZNI ŠTEDILNIK z dvema ploščama in pečnjakom — dobro ohranjenega kupim: Lončar Franc, kleparstvo, Figovčevo dvorišče. (k

STUCK-OVO ANATOMIJO kupim takoj. Franc Gorše, nkad. kipar — Gosposvetska 13.

TEL. **KINO »MATICA«** 22-41

Svetovni prvak **Karl Schäfer** v najčudovitejši drsalni reviji

»Beli sen«

Humor, ples, atrakcije z **Wolf Albach Retty**jem, **Oskarjem Sima** in ljubko umetnico na ledu **Olly Holzmann.**

PREDSTAVE ob delavnikih: 15 in 17.30!

TEL. **KINO »SLOGA«** 27-30

Nov »Bavaria-film«,
ki si bo osvojil srca našega občinstva!
Visoka pesem našemu športu

»Velika nogometna igra«

Film, poln dramatskih pripetljajev, ne bo navdušil samo naše nogometaše, marveč slehernega tudi izredno presenetil!
V glav. vlogah: Gustav Knuth, Rene Deltgen, Maria Andergast in najboljši predstavniki nemškega nogometa.

PREDSTAVE ob delavnikih ob 15 in 17; ob nedeljah: 10, 13.30, 15.30 in ob 17.30!

TEL. **KINO »UNION«** 22-21

Početje ljubosumne
do ušes zaljubljene sedemnajstletne deklice
razburja francosko letovišče

»Anka in plavolaska«

V glavni vlogi: Louise Carletti, Mona Goya, Henry Garat in George Rollin.

PREDSTAVE ob delavnikih: 15.30 in 17.30!

Vrsta stalnih »Svetovih« naročnikov

se vedno bolj veča. Ali ste se tudi vi uvrstili vanjo? Če še ne, potem storite to čimprej, saj dobivate pri »Svetu« mesečno po eno lepo, poučno in okusno ilustrirano knjigo.

Dozdaj je že izšlo sedem knjig s poljudno znanstveno vsebino, ki seznanjajo bralce z vsemi področji človekovega udejstvovanja. **Ladje, Kako si pridobiš prijateljev, S premogom in kovinami po svetu in zgodovini, Slovenske starosvetnosti, Egipt in dežela Egipčanov, Sprehodi po nebu** in **Denar** so dozdaj izišle knjige pri »Svetu«. Res pestri naslovi. **Ne zaostanite in postanite reden »Svetov« naročnik. Knjižnico posebno priporočamo učeči se mladini!**

Za obnovo domovine potrebujemo kovine

Umrl nam je naš ljubljeni mož, oče, stari oče, stric in tast, gospod

Jerneje Ivan

Pogreb dragega pokojnika bo v četrtek, dne 10. februarja 1944, ob pol 3 popoldne z žal. iz kapelice sv. Jožefa na pokopališče k Sv. Križu.

Ljubljana, Tomačevo, 8. febr. 1944.

Žalujoči ostali

Padel je naš sin, brat

inž. Mirko Simčič

Da bi bil zadnja žrtev dežele, ki jo je ljubil in za katero je dal življenje! Prosi Boga, naj da, da spregledajo. Pogreb je bil včeraj popoldne v Trstu. Requiem bo danes, v četrtek, ob 7 uri v stolnici. Čas maše zadušnice bo javljen pozneje.

Družina Simčič
in ostalo sorodstvo.

Zahvala

Vsem, ki ste izkazali spoštovanje in pozornost naši dragi soprogi in mami, gospej

Antoniji Jarc

izrekamo iskreno zahvalo. Prisrčna hvala g. dr. Misu za večletno zdravljenje. Zahvaljujemo se preč. duhovščini in vsem, ki ste jo spremili na zadnji poti. Toplo zahvalo izrekamo za poklonjeno cvetje in pevskemu društvu Sloga za ganljive žalostinke. Sv. maša zadušnica bo darovana v petek, 11. februarja 1944 ob 8 zjutraj v farni cerkvi sv. Jakoba.

V Ljubljani, 9. februarja 1944.

Globoko žalujoči ostali

Dotrpel je naš ljubljeni mož, oče, brat in stric, gospod

Ivan Ropret

kovinski mojster

Pogreb dragega pokojnika bo v četrtek, dne 10. februarja 1944, ob pol 4 popoldne z žal. iz kapelice sv. Petra k Sv. Križu.

Sv. maša zadušnica bo darovana v torek, dne 15. februarja 1944, ob 7 v župni cerkvi Sv. Cirila in Metoda.

Ljubljana, dne 9. februarja 1944.

Žalujoči:
ANGELA, žena
Vika, Cirila, Marijan, otroci
in ostalo sorodstvo

Zahvala

Vsem prijateljem, znancem in stanovskim tovarišem, ki so mojega nepozabnega brata, ozir. našega strica, gospoda

JURIJA SCHAFFERJA

spremili k večnemu počitku ter ga obsipavali s cvetjem, se iskreno zahvaljujemo. Prav posebno hvalo pa smo dolžni g. Škabernetu za prekrasni venec, še bolj pa za izredno širokogrudno podporo, ki jo je naklanjal svojemu, zadnja leta delanezmožnemu uslužbencu. Prav tako se zahvaljujemo g. mestnemu fiziku dr. Rusu za neštete obiske ter za vso zdravniško in socialno pomoč, ki jo je nudil pokojniku.

Ljubljana, dne 8. februarja 1944.

Globoko žalujoča sestra
Malči Schaffer in ostalo sorodstvo

NOV Svet se odpira

18

ROMAN NAPISAL JOHAN BOJER

»Pred štirimi minutami, hočeš reči.« In je za hip obstala z obrazom v njegovi beli bradi in zaprtih oči.

Male zastore v sobi in kamri je bilo tudi treba sneti, oprati in zlikati. Kaj pa, če bosta prišla že jutri? Oba sta čula pozno v noč, stopicljala okoli in bila drug drugemu v napotje; pričkala sta se in drug drugega dolžila, a nato sta se veselo in srečno zasmejala in se objela. Pa še — dve postelji za dvoje odraslih ljudi! Morala sta iti k sosedu in prositi na posodo.

Naslednje dni je šel Per vselej na kolodvor, kadar koli je imel priti kak vlak. Skozi modre naočnike je opazoval tujce, ki so izstopili, saj je vse tako nerazločno videl. Ali je tale... ali onile? Njegova otroka sta bila, pa še slutil ni, kakšna sta.

Zdaj se je pod že štiri dni svetil ko sneg, in da bi ga ne umazala, sta bila skoraj ves čas le v kuhinji. Prašič je bil zaklan. In sleherni večer je stal Per spodaj pri reki s trnkom v roki. Nemara prideta jutri?

Pripeljala sta se s parnikom čez jezero, nato z vlakom po dolgi dolini navzgor; zdaj sta vedro stopala po cesti, oba z nahrbtnikom in v sivi športni obleki, ona s slamnikom na tilniku, on razoglav in brez suknjiča. Zrla sta krog sebe v mešanih občutkih, ker sta bila prvikrat tukaj in ker sta se na marsikaj spominjala iz časov, ki so bili že daleč za njima. Zelenkastomodra reka je popevala in pošumevala na dnu doline in zelena pobočja s sončnimi hišami so se dvigala na obeh straneh, više zgoraj so bili rjavi jelovi gozdovi, slednjič sinje gore s snežnimi lisami tik vročega, poletnega nebesa. Brez dvoma je bilo vse še prav takšno, kot pred dvajsetimi leti.

»Le kje bi bil Raastadt,« je rekla Loviza in je motrila hišo za hišo na vrhu pobočij.

»Saj nista nič več tam!«

»Seveda ne, a prvo leto smo vendarle bivali v kapitanski sobi na kmetiji Raastadt. To je bila brez dvoma velika hiša z več prostori. In mati ni imela nobenega dekleta, tega se še dobro spominjam.«

Ošinil jo je s pogledom. Tako, zdaj se začenja spominjati tega in onega. Odkar sta se odpeljala z doma, je Loviza venomer govorila o Brusetu, če bi agronom pozabil pokriti plemensko kobilo — da je treba te dni plačati prispevek za požarno zavarovalnico — če bo knjigovodkinja na to pozabila? Dalje bo treba kmalu obnoviti električne tarifo za mesto in okolico. Zares, več ko nekaj dni ne bo mogla biti zdoma...

Lovrenc je imel povsem drugačne občutke. Bil je na romarski poti. Ali pa bo dobil to, kar je zdaj potreboval?

Srečala sta tovorni voz in vprašala voznika, ali pozna inženirja Holma. Pomislil je. »Ne«, nobenega inženirja tod okoli ni poznal. To se pravi »ali mislite kovača«?

Kmalu zatem sta zavila na kamnito kolovozno pot, ki se je preko previsov vila navkreber h kmetiji, od tod pa se je skrčila v stezo, in ko sta šla nekaj časa po stezi, sta oba hkrati obstala. Pred seboj sta videla na travniku majhno kmetijo z dvema majhnima, lesenima kočama slamnatih streh. Ob hišni steni je raslo grmičevje, in spodaj na travniku je bila privezana bela koza.

Nekaj časa sta oba stala in strmela v to borno domovanje. Tu so živeli starši vsa ta dolga leta, medtem ko sta onadva uživala bogastvo!

»Kaj je, Loviza?«

Sesedla se je na kamen in si pokrila obraz z rokami.

»No, daj, obvladaj se! Kaj boš v joku prišla k njima?«

»Pusti me!« Vzela je robec v roke in se skušala pomiriti.

»Veš, Lovrenc,« pazno ga je motrila, »midva sva kar preveč mestna. Pojdi sem, da ti snamem žalni trak z rokava! Saj je neumno, da bi hodila z mrtvaškim oznanilom okoli.« Potem je tudi s svojega pokrivala snela črno tenčico in jo porinila v nahrbtnik. Slednjič je natrgala šopek cvetic.

»Vidim, da imava kar preveč časa,« je zaslišala nepotrpežljive besede brata.

»Čakaj no, da se malo zberem. Saj si nisem nikoli predstavljala, da je takšno tu.« In spet je zaihtela in se silila, da bi bila mirna.

Ko ga je slednjič sledila navkreber po travniku, ni bila nič več trdna sama v sebi. Strmela je v obe, od sonca opaljeni hiši, in bilo ji je, ko da je radi teh hiš postala tako ponižna. Zdaj se ni o kapitanski sobi nič drugega spominjala, ko da mati ni imela nobene deklice. In samo sebe vidi, ko je imela lepó okrogel obrazek, ki so ga obkrožali temni lasje. Moj Bog, kako lepo na varnem se je čutila, in zdaj se ta mati obrača do nje in jo izprašuje, kje da je bila tako dolgo!

Tedajci stopi žena iz hiše, zasenči si oči spričo sonca in zre proti njima. Belih las je, ima svetel predpasnik z rokavi, vrh obleke in ju gleda tako pričakujoče, in zdaj prihaja bliže in na podolgovatem obrazu je tak čudovit smehljaj.

»O, ti moj Bog!« zakliče in obstoji in se zave, da je v kuhinjski obleki. Brat in sestra se spogledata. Ali jo poznata? Joj, ta glas, ta glas! »Ali si ti, mati?« zakliče Lovrenc. »Dober dan, mati!« pravi Loviza in pohiti k njej.

Ko pa stopajo drug proti drugemu, jim je, ko da morata oba dela nehote postati. Ustavijo se. Le nekaj korakov jih še loči. Merle vidi pred seboj odraslo žensko in mladega moža; to sta pač njena otroka, taka sta torej na pogled. Onádva sta v teh letih tudi v njenih mislih dorasla, a v resnici sta takšnale. Dozdeva se, ko da je slehernemu od njih potreben trenutek, da se seznanijo drug z drugim. Slednjič ju mati povabi v hišo, čeprav je njen obraz že ves preplašen. In prosi ju, naj nič ne zamerita in naj vzameta vse, kakršno pač je. Videti je, ko da ne bi bila prepričana o tem, ali bosta onadva to tudi hotela.

Lovrenc ni videl Lovize še nikoli takšne, kot danes. Ko sta prišla, sta videla, da so bile na obeh straneh vrat pribite breze v pozdrav in njima v čast. »Joj!« je vzkliknila in obstala, »kdo bi si bil to mislil!« Spet jo je prevzel oganotje, ki ga je skušala zatreti.

Ko sta slednjič stopila v malo sobo z belo poribanim podom in z lončki cvetic na oknu, je bilo še zunaj videti, da je mati nekam preplašena. »Tako, kar sedita in hodita domača,« je rekla. A takrat je Loviza planila, jo objela krog vratu in se začela jokati. Tedajci je bilo, ko da so bila leta med otroško dobo in sedanjostjo povsem izbrisana. »Oh, otrok, otrok,« jo je tolažila mati in jo božala po laseh, »moj ljubi otrok!« Nato pa se je začela sama smejati in jokati, ne da bi to opazila.

Für »Ljudska tiskarna« — Za Ljudsko tiskarno: Jože Kramarič — Herausgeber, izdajatelj: inž. Jože Sodja — Schriftleiter, urednik: Janko Hafner.

SLOVENEC
10. februarja 1944
6. ČETRTKOVA STRAN

Kaj pravijo o svojem delu

letošnji nosilci Prešernove nagrade

glavnega mesta Ljubljane?

Mesto Ljubljana podeljuje vsako leto na Prešernov osmrtni dan 8. februarja pisateljem najuspelejšin knjig predhodnjega leta **Prešernove literarne nagrade**, zlasti tistim, ki prebivajo v mestu Ljubljani. S tem jim hoče dáti priznanje za njihovo delo in potrditi ceno knjigi kot taki, ki je vredna branja in ki svojsko in pomembno predstavlja knjižno življenje v dotičnem letu. Letos je generalni tajnik g. **Jančigaj**, ki opravlja dolžnosti župana Ljubljane, izročil Prešernove nagrade petim slovenskim književnikom, kakor mu jih je predlagalo razsodišče. Temu je predsedoval načelnik kulturnega oddelka dr. Pretnar, člani pa so bili B. Borko, dr. P. Karlin, Janko Moder in dr. Tine Debeljak. Nagrajeni pa so bili: Janez Jalen za trilogijo **»Bobri«**, Jože Dular za roman **»Krka umira«**, Ivan Matičič za povest **»Petrinka«**, Zorko Simčič za dijaški roman **»Prebujenje«** in pesnik Severin Šali za pesniško zbirko **»Srečavanja s smrtjo«**.

Dr. France Prešeren

Mi smo veseli, da je razsodišče priznalo ceno in pomembnost tem delom, ki resnično predstavljajo najboljšo knjižno žetev leta 1943. Janez Jalen je sicer prvi del svoje trilogije **»Bobri«** izdal že pred tem letom, zadnjega, »Vrh«, pa nekaj dni v letu 1944, toda z datumom prejšnjega leta, tako da je žirija že po sklepu prejšnjega razsodišča iz l. 1943 določila, da se delo nagradi kot celotna trilogija. Z »Bobri« (Slovenčeva knjižnica) je Jalen podal svojsko in izredno podobo prazgodovinskega človeka na naših tleh ter s tem oživel najstarejšo podobo kraja in ljudi, kjer stoji sedanja Ljubljana. Jalen je sedaj že tretjič odlikovan s Prešernovo nagrado ter je s tem označen kot najuspešnejši pisatelj teh zadnjih let.

Drugič je prejel Prešernovo nagrado tudi pesnik Severin Šali za zbirko **»Srečavanja s smrtjo«** (Ljudska knjigarna). V pesništvu letos ni imel tekmeca. Pa tudi sicer njegova sedanja pesem zasluži to odlikovanje po svoji notranji moči pesniškega izraza kakor tudi po pesniških odpevih tegobam sedanjih dni. Z njo je zapel najlepši requiem tolikim slovenskim mrličem zadnjega leta, da je s tako pesmijo resničen glasnik sedanje narodove boli v celoti.

Pisatelj vojnih reportaž iz prejšnje svetovne vojne ter zgodovinskega prereza celotne slovenske rasti skozi stoletja v »Živih izvirih«, Ivan Matičič, je v majhni knjigi **»Petrinka«** (Vodnikova družba) podal zdravo podobo Notranjske in nje folklorno bogastvo v taki močni in optimistični podobi, da je danes dvakrat pomembna: pomembna kot močno, s kleno besedo svojsko pripovedovanje, ter kot osvežujoče delo, ki prinaša v razkrajano podeželje novega zdravega duha, polnega spoštovanja pred zdravo tradicijo in življenjsko plodnostjo. Delo pravega slovenskega duha, slovenskih običajev in življenjskih podob iz naše Notranjske.

Jože Dular je z obširnim romanom **»Krka umira«** (Založba Klas — Žužek) napisal pravo epopejo Dolenjski ter popazal podobo Krke in Dolenjske vasi izpred petdesetih let. Velik tekst, do katerega se je mladi pisatelj povzpel v kratkem času ter vzbudil za ta svoj uspeli korak veliko odobravanje.

Najmlajši med temi nagrajenci pa je Zorko Simčič, ki je z dijaškim romanom **»Prebujenje«** (Nova založba) stopil v javnost kot izredno obetajoč talent ter se uveljavil kot misleč človek in duhovit kozer. Ni podal z njim še pravega zrelega dela, toda pokazal je veliko besedno moč in zanimivo opažanje ter se predstavil kot človek, od katerega moramo še veliko pričakovati. Gotovo je vreden najvišje slovenske literarne nagrade.

*

To so dela in pisatelji, ki jih nagraja mesto Ljubljana v imenu Prešernovem **na dan 95 letnice smrti** velikega slovenskega pesnika. Ugotoviti moramo, da so vsa ta dela literarno močne podobe, pa tudi duhovno pozitivne stvaritve, ki uvajajo v našo književnost zopet zdravega duha in dvigajo v književno obdelavo zopet pozitivno, zdravo gledanje na življenje in njega probleme ter na slovenski narod. Ti ljudje jasno pričajo, da je duhovni in moralni razkroj v naši književnosti že premagan ter da gradijo naši pisatelji zopet iz tvornega slovenskega duha. Z njimi gre »plamen skozi noč«, večna luč našega kulturnega ustvarjanja. In zato smo teh nagrajencev še posebej veseli ter njihova dela moramo samo priporočati tudi kot dela novega ustvarjajočega duha.

td.

Najprej naj spregovore pisatelji

Pisatelj trilogije »Bobri« Janez Jalen

Janez Jalen

»Kdaj in kako si pisal Bobre?«

»Kdaj? To ti lahko čisto natanko povem. Kakor ti je znano, pišem svoje stvari v preparacije: vsako poglavje svoj zvezčič: 60 poglavij vsega skupaj — 60 preparacij, pogiej. In prva nosi datum: 7. maja 1942, zadnja pa 10. decembra 1943. Torej poldrugo leto nenehnega dela. Saj sem pisal ves ta čas samo »Bobre« in to vsak dan ponekaj. Redek je bil dan, da ne bi napisal nekaj stavkov. Pripravljal pa sem se na to povest že zdavnaj prej, lahko rečem: zasnoval sem jo že pred desetletjem, ko sem še duše pasel v Notranjih goricah. Tedaj sem se zamikal v tajne Barja in napisal nekaj črtic, ki so pozneje v »Previsih« predstavljale doživetje barjanskih tal (Mahovnice) nasproti gorenjskemu planinstvu. Že tedaj sem čutil, da bom moral nekoč Barju še bolj do dna, podati ga v posebni povesti kot pravega junaka. To pa se je zgodilo leta 1941. Tiste mesece sem ravno končal dve svoji povesti: V »Domu in svetu« begunjski »Ograd«, v »Mladiki« pa bohinjski »Trop brez zvoncev«. Začel sem pisati za »Vigred« »Danejevo Vido«, ko je nas zajel vojni vihar in mi preprečil pot med moje vršace. Takoj sem se obrnil k Barju, kot svojemu drugemu navdihu ter si zamislil davno zgodbo iz časov koliščarjev, to je iz časa 1500 let pred Kristusom. Zdaj sem jo končal v treh delih: »Sam«, »Rod« in »Vrh«. Kako pa sem dovršil nalogo, sodi ti in bralci.«

»Vidiš, in prav to je moje drugo vprašanje: kako sodiš ti o svojem delu?«

»Kako? Zdi se mi, da sem dosegel svoj namen.«

»In ta je bil?«

»Kako naj ti povem: sedaj je težnja v naši književnosti, da odkrivamo v povestih čim več naših pokrajin, kakor se kažejo našim očem sedaj. Mene pa je prijela misel, opisati nekoč tudi sedanje naše ozemlje in pokrajino, kakor je bilo pred davnimi, davnimi časi. Seči sem hotel nazaj celo v ledeno dobo, pa sem nazadnje obstal v kameni in bakreni. Zamislil sem si človeka na nekdanjem današnjem Barju, ko je bilo še močvirno jezero, človeka z večno isto človeško problematiko, toda v okolju lovske kulture, ki prehaja nazadnje že v poljedelsko. Koliščar-lovec na Barju se razvije v panonskega poljedelca. Ljudje mislijo, koliko fantazije je bilo potrebno, da sem si zamislil te zgodbe in ta čas. Toda reči moram, da vsa zadeva ni vzeta tako na lahek način iz zraka. Preštudiral sem vso znanstveno literaturo o našem Barju pa tudi o bodenskih koliščarjih, poleg tega pa še polno knjig o najstarejših narodih v Evropi, pa tudi o sedanjih vrstnikih te kulture pri divjaških narodih, o starih verstvih, o močvirnih geoloških sestavinah, o starih, že izumrlih živalih, kakor so bili bobri, bivoli, losi itd. — Brehm„ Troeltsch, Foelicker, nekaj knjig iz dr. Ehrlichove knjižnice, so mi bile vedno pri roki, da ne omenjam Kramerjeve monografije o Ljubljanskem barju.

Hiša na Barju v Rožni dolini, kjer je Jalen snoval »Bobre« in opisoval dom Ostrorogega Jelena.

Pisatelj »Krka umira« Jože Dular

»Kdaj in kako si pisal roman ‚Krka umira'?«

»Kdaj in kako sem ga spravil na papir, Te zanima? No, vsaka stvar ima svoj košček zgodovine, pa če misliš, da bo ta košček zanimal bralce, čemu bi Ti ga ne povedal. Res, napisal sem nekak roman, čeprav sprva niti malo nisem mislil nanj. Pred kakimi sedmimi leti mi je v domačem kraju neki ribič pripovedoval o rakih in račji kugi, ki se je pred šestdesetimi leti zasejala v Krko in temeljito opustošila med njenimi žlahtniki. Pa še o prepirih za to račje bogastvo mi je povedal, o zapiranju račjih tatov, o mnogih pritožbah na oblast, o zahtevani parcelarizaciji Krke in podobno. Takrat sem se prvič spomnil, da bi bilo dobro iz tega napisati novelo. Napravil sem si že kratek osnutek, toda novele nisem napisal, pač pa sem se pričel temeljiteje zanimati za nekdanje krške »žlahtnike«. Poizvedoval sem pri domačih očancih, prebiral račjo literaturo in tedanje časopisje ter končno sprevidel, da je stvar prezanimiva, preobširna in — če pomislim na našo zeleno Krko — tudi prelepa, da bi mogel vse skupaj odpraviti s kratko novelo. Tedaj sem se spomnil, da bi utegnil iz nabrane snovi in fabule, ki je v mnogočem resnična, napisati povest za Mohorjevo družbo. Na to sem se spomnil tem prej, ker mi je takratni urednik Mohorjeve

Jože Dular

družbe rekel, naj pričnem malo misliti na njihove Večernice. Potem smo se nenadoma znašli sredi vojske in s tem načrtom za enkrat ni bilo nič. Spomladi 1942 pa sem se kljub temu kot v nekak prijeten oddih odmaknil iz današnje trde resničnosti v leto 1881 in pričel pisati. Zdaj nisem mislil več na navadno večerniško povest, kajti po fabuli, ki sem si jo v nekaj dneh zasnoval v glavi, sem spoznal, da to, kar nameravam napisati, niti povest ne bo več. Krka, ki je s svojimi raki razbijala usodo mojih ljudi, jih je po drugi strani spet čudovito vezala v nek krog, iz katerega so se trgali, pa se spet povračali vanj. Krka je bila tisto resonančno dno, ki je odgovarjalo na usodo posameznih ljudi in dajalo vsej fabuli ceno nekakega romana. Krka je glavna oseba; z njo fabula živi in z njo tudi — umre.

Roman sem pričel pisati v aprilu 1942 in sem ga končal oktobra minule jeseni. Pisal sem ga skoraj točno poldrugo leto, seveda v krajših in daljših časovnih presledkih. Včasih tudi po več mesecev nisem prijel za pero oziroma za svinčnik. V sedanjem času se človekova razpoloženja pač hitro menjajo in tako mi katerikrat sploh ni bilo do tega, da bi roman še nadaljeval. Toda spet drugikrat me je zgodba zgrabila in kar vlekla za seboj. Reči pa moram, da so ti drugi časi prijetni, zelo prijetni, čeprav včasih človeka pošteno utrudijo.«

»Kaj sodiš o svojem romanu?«

»Kaj naj sodim o njem? »Krko« sem pisal in napisal. Pisal z ljubeznijo, ki jo zasluži. Če ni napisana tako, kot sem si želel in s morda žele drugi, je pač znamenje, da je moja beseda prešibka, da bi povedala in izrazila tisto, kar včasih čuti in dojame duša. Da, Krka bi zaslužila svojega Gionoja, zaslužila svojega Timmermansa. Morda ga bo kdaj dočakala? Če pa sem jo skušal opisati in prikazati jaz, mi ni žal. Pač, žal le v toliko, ker sem roman morda napisal prezgodaj. Če bi s pisanjem počakal deset ali dvajset let, bi moja Krka dobila najbrž prepričevalnejšo in lepšo podobo. Morda, ali pa tudi ne. Zato pravim, da mi ni žal, da sem jo napisal. Sodijo pa naj o njej tisti, ki jo bero.«

Pisatelj »Petrinke« Ivan Matičič

»Kdaj in kako sem pisal ‚Petrinko'?«

»Pisal sem jo v dveh etapah. Prvo polovico sem napisal nekaj let pred to vojno, drugo v letu 42, torej sredi te vojne. Delal sem trgano in polagoma, dasi z lahkoto, notranje ubran, veder in prožen. Prenarejal nisem nič, le nekaj črtal.«

»Kaj sem hotel z njo povedati?«

»Ob njeni zasnovi me niso vodili nikaki posebni motivi. Podati sem hotel pač preprosto notranjsko povest, prikazati notranjsko zemljo in ljudi, njihovo življenje in rast. Nisem nameraval podati nekaj spodbudnega, niti postaviti Petrinove matere za vzor, ne peti ji hvalnice. Skušal sem prikazati to, kar sem občutil; táko mater sem nosil v srcu, táko poznal v domačem kraju, in takih je na Notranjskem več, ki so živele in še živijo.

Kaj sem hotel torej s Petrinko povedati? Hm, res ne vem. Nisem si zastavil ob nji nič določnega. Snov mi je zorela in dozorela. Ko sem povest dokončal, si ni-

Ivan Matičič

sem ni malo domišljal, da bo komu kaj posebno ugajala. Le Petrinova mati so se mi malce nasmejali, si čvrsto pritegnili ruto na glavi ter šli in znova podkurili ognjišče.«

Pisatelj »Prebujenja« Zorko Simčič.

»Kdaj in kako ste pisali roman »Prebujenje«?

»Kot dijak sem bil odpeljan kot toliko drugih v Gonars. Ko sem se povrnil, sem bral razpis Nove založbe za izvirno slovensko delo. Ta razpis Finžgarjeve nagrade me je vzpodbudil — dvajsetletnega dijaka — da sem začel še v šolskih klopeh pisati »roman« iz dijaškega življenja, ki bi bil drugačen kot dosedanji, kajti pokazal naj bi, kako gleda dijak okrog sebe in skuša razumevati življenje. Tako sem se udeležil tekme za Finžgarjevo nagrado za leto 1943, ki se deli na pisateljev rojstni dan 9. februarja. Nagrade nisem dobil, ker jo je prejel Modrov še dozdaj neizdani zgodovinski roman, pač pa ga je razsodišče takoj predlagalo za odkupitev in izdajo. In tako je knjiga lani jeseni izšla.«

»Kako sodite Vi o svojem knjižnem prvencu?«

»Kako? Predvsem bi ga sedaj precej skrajšal, ker čutim, da je preobširen. Pa tedaj je iz mene kar puhtelo in se nisem mogel brzdati. Nisem pa hotel pisati »zgodbe«, kot so jo mnogi pričakovali, meni služi samo za ogrodje, da izpovem svoje mišljenje in gledanje na svet. Tudi nisem hotel pokazati, kako dijak uspeva v šoli in kakšno je njegovo šolsko doživljanje, temveč kako dijak gleda v življenje s svoje šolske klopi in se zna znajti v današnjem času. Vem, da je danes moderen kmečki roman, toda jaz kot meščanski sin se v njem ne spoznam, zato pa sem obudil mesto in se bojim, da bom pri njem ostal. Mislim pa, da je zdaj tudi že čas za meščanske romane in probleme, in se mi zdi, da so taka dela, kakor moj skromni prvenec celo potrebna kot reakcija za naturalistične kmečke zgodbe. Sicer pa zame velja: dajaj iz sebe, kakor občutiš, pa bo že prav, tudi če včasih kritike zmešaš, da ne vedo, kam s teboj! Sicer pa je ta roman šele moj prvenec, začetek, in upam, da bo še velikokrat prišla prilika, da se popravim — pa tako, kakor bo rastlo spoznanje v meni.«

Pesnik »Srečavanj s smrtjo« Severin Šali

»Kdaj in kako si pisal svoje nove zbirke?«

»Pesmi iz cikla »Srečavanje s smrtjo« so bile doživete in napisane v zadnjih dveh letih. Le »Smrti« in »Groza« sta bili objavljeni v letu 1941 — prvi po zbirki »Slap tišine«. Zadnji sta »Prošnja« in »Smrt« govori« — napisani v lanskem decembru. V zbirko sem sprejel le tiste pesmi, ki so motivno odgovarjale naslovu »Srečavanje s smrtjo« in ki vsaj v rahli zasenčenosti ustrezajo mojemu doživljanju in občutenju teh bolečih dni in naši usodi. — Kako sem jih pisal? Pesmi napišem prav za prav zelo malo. Morda zato, ker ne poznam »načrtnega dela«. To se pravi: ne morem si reči: zdajle se bom usedel in napisal pesem! Podoba, ki nastane v misli, in njeno čustveno podoživljanje, se mi vzbudi kjerkoli: na ulici, v pisarni, doma, v družbi. Hkrati z vsebino se izoblikuje že tudi rima, ki jo je treba potem na papirju le še izbrusiti. Privid dejanja v pesmi — da ga tako imenujem — mi je vizuelno prav posebno močan. V pesmi »Pro defunctis« na primer tako, da sem skoraj na ulici videl rajne, ki »so v vetru usode, kot listje jeseni, šli v deželo mrtvih...« Kot posebnost povem (ker me zanima, kako je s tem pri drugih), da marsikako svojo primero dobim v sanjah. Na primer: ».... pozvanjaš z navčki mojih rim...« Tudi podobe iz

Severin Šali

pesmi »Groza« so bile skoraj vse videne v sanjah. Mislim, da ni bahaštvo, če trdim, da so moje pesmi osebno zelo doživete in pravi izraz mojega gledanja v svet in v stvari. Kako v in v koliko potem to doživi bralec, pa seveda ne morem soditi. Kajti vsako poglobljeno doživljanje je osebna skrivnost.«

»Kako sodiš o svoji zbirki«

Oprosti, da bom tvoje vprašanje obrnil in odgovoril, kaj vidim v svoji zbirki. — Predvsem nekoliko drugačno uglašenost od »Slapa tišine«. Nápak bi sodil, kdor bi menil, da je med prvo in drugo nekak prelom. Tudi »Srečanje s smrtjo« je le organsko nadaljevanje prve zbirke, čeprav je viden precejšen prestop iz subjektivnega v kolektivno doživljanje. Saj kako naj bi človek ostal zaprt v svojem »začaranem krogu« spričo našega vsesplošnega trpljenja in usode? Smrt, ki tako na veliko žanje, ni samo nekak zunanje viden konec tolikih dragocenih življenj, marveč tudi velika skrivnost v našem prirodnem in duhovnem svetu. In ko sem se zamislil v to Smrt, so nastale pesmi. Meni bodo v spomin in so v upanje. In ko pravim v zadnji pesmi na usta smrti: »Kar je z menoj odšlo, kar v zemlji spi, je vdano čakanje in ni mrtvo: Iz vaših živih src naprej živi!« Želim — močno želim, da bi to upanje bilo tej ali oni trpeči duši v tolažbo. Kajti srečavanje s smrtjo, je v svoji najglobji biti vendarle — srečavanje z življenjem!«

Zorko Simčič

(Karikature narisal Lojze Perko)